

יד
מהר"ץ

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
בראשית
תשרי ה'תשע"ה ב'שכ"ז
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

נושאי השיעור:

באלו מקרים מחזירים את הקורא אשר טעה או שלא דייק בקריאת ספר תורה, ומדוע אין בכך חשש של-מבזה או מבייש חבירו ברבים. מוסר-השכל נוקב, עקוב הלב מכל ואנוש הוא. דין ההבדל בין תיבה שהיא מלעיל או מלרע, ושינוי המשמעות בקריאתה. מדוע בקריאת שמחת תורה אנו מקשרים את סוף התורה עם תחילתה. מדוע משנים את ניגון קריאת הפסוקים "ויעל משה וגו'" שבסוף פרשת וזאת הברכה, ומדוע בשני הפסוקים האחרונים חוזרים למנגינת הקריאה הרגילה.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק
טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741
דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:
קול יהודי תימן – 058-7020222
קול הלשון – 03-6171031
מספר השיעור במערכת קול הלשון – 401
מספר השיעור בדיסקים – 276

השיעור מוקדש להצלחת

הילד החביב שלמה בן ידידנו הרב שמעון יצחקי הי"ו.
המקום ברוך הוא יפתח ליבו לתלמוד תורתו,
ויגדלהו לעבודתו וליראתו, ושימצא לו בעז"ה מקום
לימודים מתאים לעלייה ברוחניות ויראת שמים, אכ"ר.

השיעור מוקדש להצלחת הילד החביב שלמה בן ידידנו הרב שמעון יצחקי הי"ו. המקום ברוך הוא יפתח ליבו לתלמוד תורתו, ויגדלוהו לעבודתו וליראתו, ושימצא לו בעז"ה מקום לימודים מתאים לעלייה ברוחניות ויראת שמים, אכ"ר.

באלו מקרים מחזירים את הקורא אשר טעה או שלא דייק בקריאת ספר תורה, ומדוע אין בכך חשש של מבזה או מבייש חבירו ברבים. בשם רחמן. קראנו השבת את פרשת בראשית, התחלנו את התורה מחדש.

ההלכה בשלחן ערוך המקוצר [או"ח סי' כ"ב סעיף כ"ט] כך היא, מי שטעה ולא דקדק אפילו בחסרון או יתרון אות אחת, כגון אם ואם, מחזירים אותו אעפ"י שלא נשתנה משמעות העניין על ידי זה. בקריאת ספר תורה, חסרון או תוספת של אות, למרות שעפ"י הפשט הפשוט אין לכך משמעות, כגון 'אם' ו'אם', אבל כיון שזאת אות שלימה, בודאי שישנם בכך עניינים וטעמים. יכול להיות, שאפילו ע"ד הפשט, ישנו איזה דבר עמוק, ובודאי שעפ"י דרשות חז"ל. ק"ו לפי הסודות והרמזים שבתורה, בודאי שישנם בכך עניינים.

בכל אופן, ההלכה היא, שצריכים להחזיר על כך את הקורא. 'להחזיר' היינו, שהדבר מעכב. ואפילו אם הוא כבר גמר את הפסוק, ואפילו אם המשיך וקרא עוד כמה פסוקים, צריכים לחזור להיכן שהיתה הטעות ולתקנה, ולהמשיך כסדר.

ובנקודות ובטעמים, וכן מלעיל ומלרע, דגש ורפי, שוא נע ונח, אם נשתנתה על-ידי זה המשמעות (כגון חֶלֶב חֶלֶב, וַיֵּשֶׁב וַיֵּשֶׁב וכו') ושב מלעיל לשון חזרה, ומלרע לשון שביה) מחזירים אותו. הרי המלה יָשָׁב, אם היא מלעיל, מובנה חזרו, דהיינו מלשון חזרה. ואם היא מלרע, מובנה שביה, דהיינו מלשון שבי. גם על טעיות כאלה, צריכים להחזיר את הקורא. כמרכן, לגבי הטעמים. אמנם לפעמים, הנקודות אינן משנות את המשמעות. אולי ישנו

קצת שינוי, כאשר מתעמקים מאד בכך, ישנו הבדל דק מן הדק עד אין נבדק. אולם, אין המדובר על כך. אלא, שבטעמים יכול להיות מלעיל ומלרע, וכן שוא נע ושוא נח. למשל, ישנו הבדל, אם אתה אומר, קָרְבָּה שְׁנֵת־הַשְּׁבַע שְׁנֵת הַשְּׁמִיטָה ודברים ט"ו, ט"ז, הקו"ף געי ולכן הקמץ רחב וממילא הרי"ש בשוא נע, לבין אם אתה אומר, קָרְבָּה אֶל־נַפְשֵׁי גְאֻלָּה וְתַהֲלִים ס"ט, י"ט, קמץ חטף (בלא געיא) והרי"ש שוא נח. כיון שהמלה 'קרבה' בשוא נע, היא לשון עבר. ואם היא בשוא נח, זהו לשון ציווי, דהיינו תתקרב.

ואם לאו, גוערים בו. דהיינו שאם חזר חזר, ואם לאו אין מחזירים אותו. אם השינוי לא גרם הבדל במשמעות, אזי צריכים להעיר לקורא על טעותו, לגעור בו, אבל לא צריך להחזיר אותו.

ומנהגינו שגוערים בו אפילו אם יחזור על שמות הקדושים, כי אין חזרתו נחשבת לבטלה ח"ו אלא לצורך. בעל משנה ברורה נסי' קמ"ב סס"ק ד"ז פוסק אחרת, כך יוצא בבירור מדבריו, וכך האשכנזים נוהגים, שאם על ידי שהוא חוזר, הוא יצטרך לומר שוב את שם ה', כיון שהדבר לא משנה את המשמעות, אזי שימשיך הלאה, ושלא יחזור. אבל, מנהגינו אינו כן. אלא אפילו אם יצטרך לחזור על שם ה', עליו לחזור. אפילו שלא נשתנתה המשמעות, אבל כיון שהתיקון ישפר את העניין, הדבר אינו נקרא ח"ו שהוא מזכיר את שם ה' לבטלה. כיון שבכך הוא מתקן את הקריאה, א"כ זה אינו לבטלה. אכן, כאשר האדם מזכיר את שם ה' בלי שום צורך, אם הדבר הוא מיותר, זהו הזכרת שם ה' לבטלה. אבל בנ"ד, הוא חוזר, בכדי שהקריאה תהיה יותר מושלמת. לפי שאין שום דקדוק בתורתנו הקדושה לחינם, אלא לטעם נגלה או נעלם, אעפ"י שמן הדין אינו מחוייב לחזור כי לא נשתנתה המשמעות.

שערי יצחק – השיעור השבועי

וַיִּשְׁרָאֵל [במדבר י"ט, י"ז, ע"י הגעיא, נהפך הניקוד משוא לקמץ. כבר הערכנו לשעבר על כך. א"כ, על הגעיות הללו, צריך לגעור. אבל מ"מ הדבר אינו מעכב, כיון שהדבר אינו משנה את המשמעות. כמובן שישנם טעמים בכך, השתדלנו לתת הסבר על כל הדברים הללו, בספר נפלאות מתורתך.

דרך אגב, בתורה ישנן 84 געיות כאלה. וסימניך, געיי"א. דהיינו, כפי הגימטריא של מלה 'געיא'.

שאלה מהקהל: במלה 'וְהִיָּתָה', ישנן שתי געיות. על איזו געיא המדובר?

תשובת מרן שליט"א: עכשיו אנחנו מדברים על הגעיא שבאות וא"ו. הרי לפי משקל המלה, לא היתה צריכה להיות געיא באות וא"ו, אלא היה צ"ל פשוט וְהִיָּתָה. והרי לדוגמא ישנו פסוק לפני כן, וגם אחרי כן, שכתוב כך, וְהִיָּתָה, בלי געיא באות וא"ו. אבל ע"י הגעיא, הוא"ו נהפכת מקמץ קל, לקמץ מלא.

אמנם, ישנם הכותבים את המלה 'געיא' באות אל"ף, וישנם הכותבים באות ה"א, דהיינו 'געיה'. א"כ לכאורה, ישנו הבדל במספר הגימטריא. אבל, אין הכי נמי, אכן ישנן כמה געיות, שהן שנויות במחלוקת.

שאלה מהקהל: איך יכול להיות, שחלקם כותבים באל"ף, וחלקם כותבים בה"א?

תשובת מרן שליט"א: ישנן הרבה מלים כאלה. כגון, 'חנניא' או 'חנניה'. אפילו במלה 'עקיבא', ישנו ויכוח כיצד כותבים, האם כותבים זאת באל"ף, או בה"א. הדבר נידון למשל בתחילת ספר אור זרוע. בלשון הקודש, ישנה אפשרות, שבסוף מלה תהיה האות אל"ף, או האות ה"א. הדבר אינו משנה, כיון שזה לא מְפִיק. משא"כ בארמית וכן בערבית. [ידוע הסימן אָדָא בר אֶהָבָה. 'אדא' מלה בארמית, לכן מסיימת באל"ף, משא"כ 'אהבה' בלשה"ק]. אפילו את

כאשר נשתנתה המשמעות, פשיטא שצריך לחזור. אבל אפילו אם לא נשתנתה המשמעות, ואפילו אם יצטרך לחזור על שם ה', אזי שיחזור.

אך על געיא, נראה לי שאין צריך אפילו לגעור. והקריאה הנכונה, היא כפי מסורת ספרי קדמונינו הנקראים תִּיגָאן, שהם המדויקים ביותר בעולם. לגבי הגעיא, ישנם כמה סוגי געיות. געיא היינו 'מתג'. יש לכך כמה שמות. לפעמים קוראים לגעיא בשם 'מאריך'. בכל אופן, בד"כ הגעיא משמשת, בכדי להאריך את התנועה. כגון בפסוק, וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת־הַקֶּיֶץ [בראשית א', ז', בה"א של 'הרקיע'. וְתִרְאֶה הַיַּבְשָׁה [שם שם, ט'] בת"ו. על געיא כזאת, לא צריכים אפילו להעיר. כידוע, בספרי הקדמונים, הגעיות הללו אינן נמצאות כלל. אינני יודע, מתי בדיוק הדבר התחיל, וכיצד הוא נכנס אצלנו? אבל עכ"פ, הדבר אינו נמצא בכלום. לפעמים הגעיות הללו ישנן, ולפעמים לא. אולם, גם לגבי הגעיות הכתובות בספר התיגאן, אם היא כתובה, הגעיא הזאת היא רק מאריכה ומושכת את התנועה, כגון 'מְחַנְהָ', 'הִמְחַנְהָ', 'בְּעֵרָה', 'הִנְעֵרָה', אם הקורא לא עשה אותה, לא צריך אפילו להעיר על כך. הלשון במחברת התיגאן הגדולה [שלהי דף ע"ז] היא, כבר אמרו, אין אב לגעיא.

והעולם אצלנו רגיל לומר, "מאן דבעי, געי. מאן דלא בעי, לא געיי". אבל כנראה, המדובר על געיות מסוג אחר. כגון, וְהִיָּבְדִיל, וְהִיָּעֲקֹב, וְהִיָּשְׁכַב, וכדומה.

אבל ישנן געיות, אשר הן יותר חשובות, ויש בהם יותר עניין, כיון שהן משנות את הניקוד. דהיינו, הם הופכים את האות משוא לפתח, וכן ה"ה לתנועות אחרות. למשל בפסוק, הָאֱלֹהִים שְׁלָמִים הֵם אֲתָנוּ [בראשית ל"ד, כ"א]. ע"י הגעיא שבאות ש"יין במלה 'שלמים', נהפך הניקוד משוא לפתח. וכן במלה וְהִיָּתָה לְבָנִי

לכאורה התשובה על זה היא, כי כך היא ההלכה, שהוא חייב לחזור, ובוזא אין חולקים כבוד אפילו לרב.

ברם חושבני בס"ד, כי יתירה מכך. כיון שהאדם יודע, שכאשר הוא עולה לתורה, עלולה להיות לו טעות, והוא יודע שהציבור יעירו לו על טעותו, א"כ כבר מראש הוא מוחל על כך. כלומר, הוא עלה לקרוא, על דעת כך, שיכול להיות שיתקנו אותו. אבל לצערינו, ישנם כאלה, שלפעמים באים מכך לידי ויכוחים, ולפעמים אפילו ח"ו לידי שנאה ומחלוקת רח"ל.

מספרים על אחד מבניו של הרה"ג יחיא יצחק הלוי זצ"ל, שהוא היה מעיר לכל הקוראים, על כל שגיאה קלה שתהיה. אמר לו סבו, מה זה? למה אתה מעיר על כל דבר? ענה לו הבן, אבל כך היא ההלכה. אמר לו אביו, תגיד לי, א"כ למה כשהחבר שלך עלה לקרוא, לא הערתי לו? מדוע אתה מעיר, רק לאלה שאינם חברים שלך. ואילו לחברים שלך, אתה שותק כאשר הם עושים שגיאות? וכי עליהם אין ההלכה אמורה?

דהיינו, לפעמים מהדברים האלה, עלולים לבוא ח"ו לידי כך, שהוא מחפש את שגיאותיו, כדי להעיר לו. או שהוא עכ"פ שמח לאידו.

חושבני, כי בעניין זה צריך לפעול בשיקול דעת. בפרט בדורנו, שלצערנו נחלשה מאד ידיעת הקריאה הנכונה והמדויקת בתורה. אצל אבותינו, בקריאת ספר תורה, לא היו מודיעים לאנשים מראש, מי עולה ראשון, ומי שני, ומי שלישי. וכן הלאה. אלא שבזמן הקריאה, היה הולכים לפי סדר ישיבתם בבית הכנסת. ואם מישהו אחר – שאינו בתור – החליט שהוא רוצה לקנות למשל שלישי, מאיזו סיבה שתהיה, יש לו רשות לקנות, וממילא הבא בתור יהיה עליית רביעי. כך היה נהוג אצל אבותינו. אולם היום, כבר בליל שבת, מודיעים

השם 'זכריה', ישנם הכותבים באל"ף, דהיינו 'זכריא', וזאת בכדי שלא יהיה שם קדוש יו"ד וה"א. בכל אופן, זאת המציאות, שישנה מחלוקת בכך בספרים. עיינו הרואות כי ישנם שכתבו 'געיא' באות אל"ף, וישנם שכתבו 'געיה' באות ה"א. ולעניין הגימטריא אנחנו אומרים, כי שניהם צודקים, כיון שישנה מחלוקת לגבי כמה געיות, אשר יש עליהם ויכות. א"כ, כנראה שהדבר תלוי האחד בשני. [עיי' נפלאות מתורתך פ' בלק דף קכ"ז].

שאלה מהקהל: המלה 'געיא', זאת איננה מלה בלשון ארמית?
תשובת מרן שליט"א: אינני חושב. המלה 'געיא' היא מלשון פרה הגועה, "מו". כמו בלשון חז"ל, געו כל העם בבכיה [ברכות דף ס"ג ע"ב]. וכן, געתה פרתו [מדרש איכה רבה, א' נ"א]. הכוונה לקול כזה.

בספר ארבעה טורים [סי' קמ"ב], מביא רבינו יעקב בן הרא"ש כך, כתב בעל המנהיג, אם טעה הקורא, או החזן המקרא אותנו, טוב שלא להגיה עליו על שגגותיו ברבים, שלא להלבין פניו. דאף על פי שטעה בה, יצא ידי קריאה. דאיתא במדרש, שאם קרא ל'אהרן' יְהִרְן, יצא. והרמב"ם ז"ל כתב, קרא וטעה אפילו בדקדוק אות אחת, מחזירין אותו עד שיקראנה בדקדוק. הטור מעלה בזה מחלוקת, בין בעל המנהיג לבין הרמב"ם, בעניין זה. מכך שהטור הביא את הרמב"ם בסוף דבריו, ובלשון 'זהרמב"ם כתב', מובן כי דעת הרמב"ם איננה כפי דעת בעל המנהיג.

ואמנם, בעל המנהיג נתן דוגמא, של המלה 'אהרון', אבל כבר מסבירים המפרשים, שזהו לאו דוקא. אלא לפי דבריו, על כל שגיאה, אין חייבים להחזיר. ולדעתו, אדרבה, יותר טוב שלא להחזיר, בכדי שלא להלבין את פניו. אולם הרמב"ם כותב, ש'מחזירים אותו, עד שיקראנה בדקדוק. לכאורה, מה עם הלבנת פנים? הרי זה דבר חמור מאד כידוע. אלא

שערי יצחק – השיעור השבועי

שעמדה על יד לוח המודעות, והסתכלו על המודעא שהיתה תלויה שם. מודעא על השיחה המוסרית שר' שלום שבדרון אמר לדרוש. גם אני הייתי שם. פתאום הוא בא, נעמד מאחוריהם בקומתו הזקופה ובתנועתו הידועה, והתחיל לקרוא בקול רם, בשעה שש וחצי, ידרוש הרב הגאון שלום שבדרון... כך הוא עשה, לפני שנכנס לדרוש. דהיינו, בכך נתן לעצמו מוסר, כי בגלל שהוא דורש כעת ברבים, שלא יכנס בליבו ח"ו שמץ של גאווה. במקום 'הרב הגאון', קרא 'הגאון', דהיינו בעל גאווה. ודרך אגב, הדבר חידוש קצת, כיון שהיה זה בחודש אלול, כאשר הוא היה לא מדבר עם אנשים, לא משוחח. הוא היה בתענית דיבור כל הזמן, הוא לא דיבר כלום, עד יום הכיפורים, חוץ מדברי תורה. אבל את זאת, הוא אכן דיבר, כיון שהוא הבין שהדבר חשוב. קשט עצמך תחילה. ואכן בשיחתו אז, נעו אמות הסיפים, חיל ורעדה מקול הקורא.

בכל אופן, נספר זאת בכדי להבין, כיצד עקב הלב מפל ואנש הוא מי ידענו [ירמיהו י"ז, ט"ו]. כתוב שם כך, באחד ממסעותי, שבתתי במקום פלוני, הגיע לאיזה עיר, בשבת ר"ח. בליל שבת דרשתי בבית הכנסת המרכזי, ובעוד כמה בתי כנסיות בעיר. בבוקר היגעתני שוב לבית הכנסת המרכזי, כדי להתפלל שחרית. באופן טבעי לחלוטין, הבנתי שהעלייה ראשונה שלי "כהן", שייכת לי, כי בכל מקום אני מתכבד ב"כהן". הרי אני הוא הרב שלום "הכהן" שבדרון, לא יכול להיות שיעלו כהן אחר, בודאי שיעלו אותי הראשון. מרוב הרגל, כמעט לא הטייתי אוזן לשמוע למי קוראים, מה השם, מה אומרים, כמעט התכוונתי לפסוע. אולם בכל זאת, שמעתי בבירור, וקלטתי שהפעם לא קוראים לי, רק לכהן אחר. אז הוא נעצר, ולא התקדם. מה קרה לגבאי, חשבתני. מה, אולי הוא לא יודע שאני כהן? התירוץ היה נראה לי דחוק מאד, שהרי עליתי לדוכן שחרית. וכי הוא לא שם לב שעליתי לדוכן? הוא בטח הבחין בי. ניחא, אמרתי לבסוף

לעולה מה היא עלייתו. כדי שיתכונן. שתיים עשרה שעות מראש. וכעת אני כבר שומע, כי ישנם כאלה, שלא מספיק לומר להם זאת בליל שבת, אלא מודיעים שבוע מלפני כן, בכדי שיתכוננו כל השבוע לעליית המברך... א"כ, ירדו הדורות. אבל כנראה, אולי הדבר יותר טוב. כי לצערינו ישנם כאלה, שאינם באים בגלל זה לבית הכנסת, אלא מחפשים להם בית הכנסת של עדות אחרות, שבו החזן קורא, כיון שהוא מפחד שיעלו אותו לס"ת, ואז הוא יתבייש, לכן הוא מעדיף שלא לבוא בכלל לביכ"נ תימני. לכן עדיף שיהיה כך, דהיינו שיודיעו לו מראש על עלייתו, אפילו שבוע, בכדי לתקן את העניין הזה.

מוסר־השכל נוקב, עקוב הלב מכל ואנוש הוא. ברצוני להגיד לכם דבר, על מנת שתבינו את הרגש שבעניין זה. זהו מוסר־השכל נוקב.

מי שזוכר או מכיר, היה דרשן גדול בעיקו"ת ירושלים ת"ו, בשם הרה"ג שלום הכהן שבדרון זצ"ל. הוא היה "מגיד", דרשן, בחסד עליון. ראיתי שמביאים בעלון ניצוצות הפרשה ופרשת פינחס, סיפור המובא בספר זקניך ויאמרו לך'. הם כותבים כאן, מקדימים מראש למנוע "טעות", כי המעשה הזה, לא התרחש עם הגר"ש שבדרון עצמו, אלא רק שהוא סיפר זאת בגוף ראשון. כך נראה להם, כי הוא רק סיפר זאת על עצמו, אבל לא יכול להיות שהמעשה התרחש עמו. כך הם חושבים. אבל לפענ"ד, אפשר בהחלט כי המעשה אכן התרחש איתו, כיון שהוא היה רגיל לתת מוסר לעצמו ברבים. זה פועל יותר טוב על השומעים, לא מוכיחים אותם, אלא הדרשן כולל את עצמו.

זכורני כי בזמנו, כאשר הוא בא פעם אחת לדרוש בישיבת 'קול תורה' בימים הנוראים, בחודש אלול, לפני שהוא נכנס לבית המדרש, זמן קצר קודם לכן, היתה קבוצת בחורים

לעצמי. כנראה הגבאי חפץ לתת לי דוקא "מפטיר". אצלם, מי שעולה כהן, לא עולה גם מפטיר. אז כנראה, הוא יתן לי זאת, כי זה יותר חשוב אולי בעיניו, או סיבה אחרת. לא חלפה דקה, עד שבתוך תוכי כבר הייתי בטוח שאני עולה למפטיר.

כשאחזו בשביעי, הכנתי את עצמי. אבל כשהגיע מפטיר, ראיתי איזה מפטיר קניתי. לא פחות ולא יותר, הגבאי כיבד את עצמו במפטיר. הגבאי לא הזמין אותי, ופתאום הוא עולה למפטיר בעצמו. לא היה לי נאה להרגיש פגוע. בפרט, שמהר מאד מצאתי את התירוץ הנכון, ואז נשמתי לרווחה. תראו כיצד הוא רוקם את פתילי מחשבותיו, ואיך הוא מעז להגיד זאת אפילו ברבים, ולבסוף אפילו להדפיס זאת. כנראה, אמרתי לעצמי, שבטח הוא יודע שאני חזן בימים נוראים, אני בעל קול, על כן השבת הזאת שהיא שבת ר"ח, יש הרי מוסף מיוחד, 'אתה יצרת עולמך מקדם', יש בזה משהו מכובד, אז מן הסתם כנראה הוא יזמין אותי להיות ש"צ במוסף, הוא חפץ שאני אעבור לפני התיבה לתפילת מוסף. אם אכן כך, אמרתי לעצמי, זה בודאי פיצוי טוב והגון. בסיום ההפטרה, חיכיתי להרגיש דפיקה קלה על הגב מהגבאי, נו, ר' שלום, אולי אתה מכבד אותנו בתפילת מוסף? אבל חלפו להן שתי דקות, ובחלל בית הכנסת נשמע דוקא קולו של-גבאי מסתלסל, "וכל מי שעוסקים בצרכי ציבור באמונה". הרי אצלם, אומרים 'יקום פורקן' לפני מוסף, ומי שעולה מוסף מתחיל להגיד את זאת, ושם נמצא הנוסח הנזכר. מה? הוא לוקח לעצמו מפטיר, ומכבד את עצמו גם במוסף? הרי זה כבר הסימן, שהגבאי בעצמו יתפלל מוסף. בודאי הוא עוד חושב שהסלסול הזה שמסתלסל מגרונו כעת, שהוא מברך בזה את עסקני וגבאי הציבור שעוסקים בצרכי ציבור באמונה, וכי מדברים על גבאי כמוהו... בוש וחרפה. זה 'עוסק בצרכי ציבור באמונה'? אלו המחשבות שחלפו בראשו.

מיד תפסתי את עצמי, מה אני מתעסק בשטויות? עצרתי בעד מחשבותי, וחזרתי לשקוע בתפילה. אלו דברים בטלים. הדבר לא מתאים ולא מכובד. תפילת הלחש עברה, חזרת הש"ץ החלה, מגיעים לקדושה, כמעט הספקתי לשכוח מכל העניין. אולם כאשר סיים את הקדושה, ולאחר מכן ברכת אתה קדוש, שכח הגבאי המתפלל שהיום הוא שבת ור"ח, והמשיך בטעות להגיד מוסף רגיל של-שבת רגילה. במקום להגיד 'אתה יצרת', כפי הנוסח של שבת ור"ח, הוא אמר 'תיכנת שבת', כפי נוסחתם בתפילת מוסף של-שבת רגילה. מה שאצלינו 'למשה צוית'.

ודוקא אני, משום מה... הייתי הראשון שקלטתי את הטעות. תכף ומיד הרמתי את קולי, אמנם בעדינות אבל בקול תקיף וחזק, 'אתה יצרת'. אי אי אי ... מה חשבתי באותו הרגע? לנקום? וכי זו היתה נקמה מצידוי? מה פתאום. חלילה. וכי אני נקמן? אולי לחנך אותך? גם זה לא. להשיב לו כגמולו? על שביזה אותי, לא כיבד אותי, לא ראשון, ולא מפטיר, ולא מוסף? חס ושלום. פשוט מאד רציתי 'לתקן את הטעות'. זאת טעות, וכי לא צריך לתקנה?

אחה, אבל כן, כן. מיד הרגשתי טיפ טיפה יותר טוב, משהו ירד לי מהלב. אחה, עכשיו הבנתי, לא כך? בודאי. מדוע? האמת לאמיתה, שפן נקמתי בו, וכן חניכתי אותי, וכן שילמתי לו כגמולו. הלב מרגיש את כל זה טוב טוב, אבל מכיון שאדם מתבייש לחשוב על זה בגלוי, הוא מתרץ לעצמו תירוצים. תראו כמה האדם מטעה ומרמה את עצמו. עקב הלב מפל ואנש הוא מי ידענו וירמיהו י"ז, ט"ז.

לכן אני אומר זאת, אמנם כאן המדובר על טעות בתפילה, אבל צריך לדעת, כי לפעמים לצערינו, על ידי תיקונים שלטעויות בקריאה בתורה, רבים הגיעו לידי קנאה ושנאה ותחרות ומחלוקת, ה' ירחם. על כן, פל ערום יעשה בדעת ומשלי י"ג, ט"ז.

שערי יצחק – השיעור השבועי

שאלה מהקהל: מה לעשות כאשר אחד כזה קונה עלייה, ויודעים שהוא יטעה? תשובת מרן שליט"א: אם אפשר, עדיף שהחזן יקרא במקומו.

שאלה מהקהל: ואם הוא מתעקש לקרוא? תשובת מרן שליט"א: שיעלה לעליות קטנות, כגון לשלושה פסוקים. אבל, הכל לפי העניין.

שאלה מהקהל: הדבר שייך רק לקורא בתורה, או גם לתרגום?

תשובת מרן שליט"א: נהוג לתקן, אפילו בתרגום. ואפילו לגבי שוא נח ושוא נע. וכן אף בתרגום ההפטר. ואפי' שליח ציבור שטעה בתפילה, המקובל לתקן אותו. זה כולל אפי' סליחות והושענות, המנהג שהבקיאים מתקנים, ועי"ז כל הציבור שומעים ולומדים ויודעים. אבל צריך לעשות זאת בחכמה, ושלא לביישו. דהיינו, לעשות זאת בצורה כזאת, שהקורא מבין שמעירים לו, ולא שרוצים להראות לו שאינו יודע.

אבל הדבר אינו מעכב. לפי ההלכה, אם הוא טעה בתרגום, אפילו אם נשתנתה המשמעות, הדבר אינו מעכב. אך לכתחילה, מעירים ומתקנים. ישנה סיבה נוספת לכך, כי אם לא יתקנו, בסופו של דבר ישתרשו הטעויות וכו'. ואפילו בתפילה. ואם זהו חירוף וגידוף, בודאי שצריכים להעיר. אבל צריך לדעת, כי הכל צריך להיות כך, 'סוף מעשה במחשבה תחילה'. לפעמים, אולי עדיף להעיר אחר כך, לא בשעת התפילה, כי אם יש לאדם טעות החוזרת כל הזמן, אם תעיר לו כעת, אולי הוא לא יבין את הטעות, ומה רוצים ממנו? לכן, כדאי להעיר לו על כך, לאחר התפילה.

שאלה מהקהל: אני שאלתי זאת, כיון שהרב שליט"א לא ציין זאת בשע"ה, שהוא הדין לגבי התרגום?

תשובת מרן שליט"א: כתבתי זאת בחלק השני, בהלכות שבת. לא כתבתי על כך בחלק

ישנה לי עוד הערה קטנה, בסיפור הזה. אכן, מה קרה לגבאי הזה? אמנם הוא לא מזכיר זאת כאן, אבל תשמעו ותראו את הנקודה. לכאורה, מדוע אכן הגבאי הזה עלה גם מפטיר, וגם מוסף? הדבר פשוט מאד, מסתמא היה לו יאר-ציט. אולם הוא אפילו לא חשב על כך, אלא חשב רק על עצמו. דהיינו, האדם לא חושב על כך, אלא עושה רק את החשבונות האישיים שלו. ומה יעשה הגבאי, שיש לו יאר-ציט? על כך, הוא לא חשב. לא לימד זכות.

לצערנו, אפילו הרגשתי והבחנתי בכך. לפעמים ישנם אנשים העושים רק את החשבונות הפרטיים שלהם, וכאשר מדברים איתם, הם בכלל עונים לא על מה ששואלים אותם, כיון שהוא שקוע בדברים האישיים שלו. נוכחתי בכך במו עיניי. באו לפתע ודיברו עם מישהו, על איזה עניין, והוא בכלל ענה על משהו אחר. הוא אמר, 'לא, לא, תכבדו מישהו אחר'. בכלל לא דיברו על להזמין אותך, אבל הוא בטוח כי זה מה ששואלים אותו. הוא אפילו לא שמע מה ששאלו אותו, מרוב שהוא שקוע בדמיונותיו, ורוקם ותופר לו את מחשבותיו. על כן, כל אדם צריך להכיר את מדותיו, ולדעת מה חשוב יותר.

לכן, כאשר מעירים למישהו על טעות בקריאת ספר תורה, צריך לעשות זאת לשם שמים, לא להעיר בצורה נקמנית, ולא מעליבה, אלא בצורה המתאימה. באופן מכובד. הכל לפי העניין, הזמן והמקום. לפעמים צריך לשתוק. כמובן, עדיף שהחזן יהיה בקי, הדק היטב, והוא זה שיעיר לו, על מנת לחסוך שלא יהיו את כל הדברים האלו בבית הכנסת.

לפעמים אני מעיר, למרות שהדבר לא יעזור לקורא, הוא לא יחזור, אפילו אומרים זאת קצת בשקט, אלא רק בכדי שהציבור לא יטעה, שלא יחשוב כי אני מסכים לקריאה הזאת שאינה נכונה. אם כך צריך לקרוא. שלא תתפרש על ידם השתיקה כהודאה.

ראשון, כיון שביום חול, בשני וחמישי, אין תרגום. בהלכות קריאת ספר תורה בשבת, שם מדובר על התרגום וההפטרה. הערנו זאת שם, בחלק השני בסימן ס' אמצע סעיף י', ובסוף סעיף כ'.

דין ההבדל בין תיבה שהיא מלעיל או מלרע, ושינוי המשמעות בקריאתה.

ישנה שאלה קשה, בנושא דלעיל, שברצוני לעמוד עליה בס"ד.

כידוע, רש"י כותב בכמה מקומות, כי ישנן מלים, אשר ההבדל בין מלעיל למלרע, משנה את המשמעות. הדבר המפורסם, כגון 'בָּאָה' ו'בָּאָה'. 'באה' מלעיל, זהו בלשון עבר, כגון הַבָּאָה מִצְרַיִם שְׁבַעִים [בראשית מ"ו, כ"ז]. ו'באה' מלרע, זהו בלשון עתיד. א"כ, ע"כ נשתנתה המשמעות.

הבאנו בשו"ת עולת יצחק וח"א סימן כ"ה, כי דנים בכך כמה וכמה פוסקים, ושנראה לפי דברי כולם, כי גם דבר זה, נחשב כשינוי משמעות. למשל, בעל ערוך השלחן כותב לגבי קריאת המגילה, בנוגע לפסוק בַּעֲרָבוּ הָיָא בָּאָה וּבִפְקֹר הָיָא שְׁבָה [אסתר ב', י"ד], כי הדבר מעכב, לקרוא זאת – 'באה', 'שבה' – במלרע, כיון שזהו שינוי בעניין. והבאנו עוד ראיות רבות לכך.

הבאנו שם כי גם בעל קהילות יעקב, הגר"י קנייבסקי זצ"ל, כותב בספרו קריינא דאיגרתא [סימן קל"ט] כך, אם כלל זה הוא מגדולי הפוסקים, דכשהנגינה מלרע משמעותו על העתיד, לכאורה הוא שינוי בעניין. מי שאינו בקי בדקדוק, אינו יודע את זאת. אבל, זהו כלל מוסכם.

* בעיקבות הדברים דלעיל, פורסמו בעילום-שם בבית מדרשו על-ידי אחד השומעים הרב מנשה בן שלום נר"ו הדברים דלקמן, ולרגל חשיבותם ותועלתם ראינו להביאם בסוף החוברת בעמוד 28, תחת הכותרת "אל אחינו בני ק"ק תימן יע"א".

הרד"ק כותב בספר מכלול [שער דקדוק הטעמים דף ו' ע"ב] כך, וכשתיכנס עליהם וא"ו השימוש, ישבו מלרע ברוב. דהיינו, ישנם פעלים, שלפניהם האות וא"ו, והם מלעיל, לשון עבר. ואם זהו מלשון עתיד, אזי הטעם הוא מלרע. הרי מהו ההבדל, בין המלה זדיברתי, שבפסוק וְדִבַּרְתִּי עַל־הַנְּבִיאִים [הושע י"ב, י"א], לבין המלה זדיברתי שבפסוק וְדִבַּרְתִּי אֶתְּךָ מִעַל הַכַּפָּרֶת [שמות כ"ה, כ"ב]? זדיברתי מלעיל, זהו לשון עבר. זדיברתי מלרע, זהו לשון עתיד. וכן זשמרת' מלעיל, זהו לשון עבר, וְשָׁמַרְתָּ אֶת־תְּקִיּוֹ [דברים ד', מ']. וכן המלה וְשָׁבַתְּ, וכגון בפסוק וְשָׁבַתְּ לִירוּשָׁלַם [זכריה א', ט"ז], זהו לשון עבר.

וכן כתב רש"י בספר נחמיה [ט', ז'], לגבי הפסוק וְשָׁמַתְּ שְׁמוֹ אֲבָרְהָם, אומר רש"י, ושמת, טעמו למעלה בשי"ן, לפי שמשמעותו בלשון עבר. מאידך ישנו פסוק, וְשָׁמַתְּ עֲלֵהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים שָׂרֵי מְאֹזֹת [שמות י"ח, כ"א]. מה ההבדל ביניהם? זשמתי מלעיל, זהו לשון עבר. זשמתי במלרע, זהו לשון עתיד.

השאלה היא, מה הדין בדיעבד? אם הקורא טעה בכך, האם הדבר מעכב, או שלא?

על כך כתב בקריינא דאיגרתא שהבאנו לעיל, אם כלל זה הוא מגדולי הפוסקים, דכשהנגינה מלרע משמעותו על העתיד, לכאורה הוא שינוי בעניין. אבל הוא אומר, דמכל מקום צריך עיון, דמתוך דברי הפרשה מוכח, דקאי על העתיד. הוא טוען, כי לפי הנושא אתה מבין, שהמדובר על העתיד.

כתבנו ע"ז כאן, בשו"ת עולת יצחק צייננו, כי הטענה הזאת איננה מובנת. משום שאם נדבר מצד לפי העניין, אזי ירדו הרבה דברים של שינוי משמעות המוזכרים בפוסקים, כיון שהרי ישנם הרבה דברים אשר הם מובנים לפי העניין. אלא מאי, ישנו דין בקריאה, לקרוא כך. אפילו שלפי העניין, מובן מה היא הכוונה, אבל ישנו דין בהלכה לגבי אופן הקריאה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

מביאים ס"ת, זאת גלות רח"ל לספר התורה. לכן, לא הביאו ס"ת. א"כ שואל הבא"ח, ואיך תהיה תפילתו של רבינו נר ישראל חסרה ח"ו, מן הארות סוד פתיחת ההיכל וס"ת, וקריאת ס"ת? וכי לרבינו האר"י, יהיה חסר את כל הפעולות שדברים אלו עושים בעולמות העליונים? אלא מוכרח לומר, שסמך בזה על שאר קהילות, שמוציאים ס"ת באותם הימים. דמה שעושים בשאר קהילות, יועיל גם לקהילה שלו, כי הכל נכלל יחד. אלו הם דבריו. והוא כותב זאת, גם לגבי עניינים אחרים. כגון, אם בבית כנסת מסויים, לא עשו נפילת פנים, בגלל שישנו חתן, או שישנה ברית מילה, אזי בתי הכנסת האחרים, משלימים את הציבור הזה, למרות שמאיזו סיבה פרטית הם אינם עושים נפילת פנים. וכדומה לזה.

אולם, לא נראית לי הסברא הזאת. דהיינו, מה שהבן איש חי עצמו אומר, הדבר יכול להיות. אבל לא נראה שאפשר לסמוך על כך, גם לנדון דידן לגבי כאשר היתה טעות בקריאה. כלומר, אין ללמוד מדברי הבא"ח, שאם טעו בקריאה בבית כנסת מסויים, שהדבר יועיל מה שקראו בבתי הכנסת האחרים. כאשר טעו בקריאה, הדבר גרע טפי מאשר אם לא קראו בכלל. כאשר לא קראו בכלל, אזי בתי הכנסת האחרים, משלימים להם את קריאתם. אבל כאשר קראנו בטעות, הדבר גרע טפי.

כלל זה למדנו, בדברים אחרים רבים. כגון, לגבי התגין שבספר תורה, אנחנו פוסקים כי הדבר אינו מעכב, כדעת הרמב"ם, ודלא כרבינו תם. דהיינו, אם לא עשו תגים באותיות שעטנ"ז ג"ץ בספר התורה, הדבר אינו מעכב. אבל אם עשו תגין, בצורה שאינה נכונה, כגון שעשו את התגים בצורת אותיות, שאזי נראה כי ישנן אותיות ע"ג הכתב, ורבים פוסלים זאת. לכאורה, הרי אם אתה פוסק, שהתגין אינם מעכבים, א"כ מה מפריע לך, שהתגין הללו הם בצורת האותיות? הדבר לא גרע, מאשר אם לא עשו בכלל? אלא התשובה היא, לא. כאשר

דרך אגב, הבאנו כאן מהספר קריינא דאיגרתא, חידוש יפה ומעניין, אשר אפשר לאמצו להלכה ולמעשה. מה הדין, כאשר הקורא עשה שגיאה, אבל לא בטוח אם הוא שגה. דהיינו, הוא אמר משהו לא ברור, לא ידוע האם הוא טעה, או שלא? הוא כותב, כי אכן צריכים להעיר על כך במקום. אבל אחר כך, גם אם אולי היה שינוי במשמעות, אפשר להקל. והסיבה לכך, הוא אומר, כי נסמוך על דעת הב"ח, שפסק כפי שאמרנו מקודם, בשם ספר המנהיג. המעניין, שהב"ח כתב כי כך המנהג. אינני יודע, כיון שהפוסקים האשכנזים לא פסקו כך. וכנראה מנהג זה היה רק בזמנו ובמקומו של הב"ח. ועיי' ביאור הלכה סי' קמ"ב ד"ה מחזירין. אבל הוא כותב בסוף, הכי נהוג, כבעל המנהיג דלא כרמב"ם. לדעתם, אפילו אם ישנו שינוי במשמעות, הדבר אינו מעכב. סובר הקריינא דאיגרתא כך, כיון שיש לנו את שיטת בעל המנהיג והב"ח, שהם סוברים שאפילו בדיעבד השינוי משמעות לא מעכב, אזי לפחות באופן שלא ברור מה הקורא אמר, הוא אמר משהו שלא יודעים מה בדיוק הוציא מפיו, אם כבר עברנו הלאה, יש על מה לסמוך.

הבאנו כאן חידוש נוסף, בשם חכם אחד שאמר, כי לגבי טעויות בקריאה, אפשר לסמוך בשעת הדוחק או בדיעבד, על מה שכותב הבן איש חי [פרשת כי תשא שנה א' סעיף וז], כי אפילו אם בבית הכנסת הזה היתה טעות בקריאת התורה, מ"מ כיון שבכל בתי כנסת האחרים לא טעו, אזי הקריאה שלכולם מתקנת את קריאת הציבור הזה.

הבא"ח אומר כך, כתב מהרח"ו ז"ל בשער הכוונות בדרושי הס"ת וז"ל, זמן הרבה התפלל מורי ז"ל בביתו בעשרה, ולא חשש שיהיה שם ספר תורה לקרות בו, בין בחול בין בשבת עכ"ל. היה זמן, שהאר"י לא התפלל בבית הכנסת, מאיזו שהיא סיבה, התפללו איתו ציבור בביתו, אבל ספר תורה הוא לא הביא לשם. כיון שעפ"י הזוהר הקדוש, אם

אין תגין, אזי הדבר בסדר. אבל כאשר ישנם תגין, אולם הם אינם נכונים, אזי הדבר יותר גרוע מאשר אין בכלל. הסברא מובנת.

אותו הדבר בנ"ד, כאשר הציבור הזה, לא קרא בס"ת משום מה, אזי קריאות כלל ישראל, ישלימו זאת עבור הציבור הזה. אבל כאשר הציבור קרא בס"ת, אולם הקריאה היתה מוטעית, א"כ הדבר לא יועיל.

והראיה לכך, ממה שהבאנו בעבר ושיעור מוצש"ק ואתחנן ה'תשע"ג, כי ח"ו כאשר ישנה טעות בקריאה, היא תלויה ועומדת עד שיתקנו זאת בשנה הבאה. א"כ רואים, כי פגם זה אינו ניתקן מאליו. אולי הכוונה שיש פגם במלאך הממונה על אותה פרשה, כנודע.

להלכה למעשה, רוב הפוסקים אומרים, כי ההבדל בין מלעיל למלרע, הוא אכן מעכב. כגון במלים 'באה', 'מתה'. הרי ישנו הבדל, בין מַתָּה אָנֹכִי ובראשית ל', א' מלרע, לבין 'מתה' מלעיל. וכן במלים 'ושמעתי', 'זהעלתי', 'זהעתרתי', 'זהסתרתני', 'זהאבדתי', 'זאהבת'.

לצערינו, יש טועים בקרית שמע, במקום להגיד 'זאהבת' מלעיל, הם אומרים 'זאהבת' מלרע. והרי ישנו הבדל במשמעות. כאשר אומרים 'זאהבת' מלרע, פירושו לשון עבר. והרי זהו לשון ציווי, 'זאהבת את יי', תאהב את ה'. אבל כאשר אומר 'זאהבת' מלרע, פירושו כעין סיפור שאתה מספר. הכוונה שלא להרים את האות ה"א של 'זאהבת', כי הטעם הוא בסוף המלה, שזה נחשב מלרע. מה שמרימים את האל"ף [בגלל שיש בה שופר הולך] זה לא הופך למלעיל, העיקר הוא הטעם זקף קטן שעל התי"ו, ודי בזה למבינים ויודעים. ואל תאמר, כי מובן לפי העניין, שהכוונה היא לצוות. הדבר לא יעזור. כיון שישנו צורך, שהקריאה תהיה כפי הדין. וכן לגבי הפסוק, וְזָבַחְתָּ וְגו' פֶּאֶשֶׁר צִוִּיתָךְ [דברים י"ב, כ"א]. אם אתה אומר 'זובחת' במלעיל, זהו מלשון עבר. וכן 'זהשקית', 'זאכלת', וכדומה.

שאלה מהקהל: ואם ישנו הבדל בנוסחאות? תשובת מרן שליט"א: אזי הדבר בסדר.

שאלה מהקהל: כך גם לגבי המלה 'זִיבָא' או 'זִיבָא'? שיש מלעיל ויש מלרע, ויש שינויי נוסחאות בין הספרים, ומוזכר גם לפעמים בחלק הדקדוק?

תשובת מרן שליט"א: אינני חושב כי הדבר משנה את המשמעות, זהו רק מהטעם נסוג אחר, משום כך המלה 'זיבא' נהיתה מלעיל. אבל כאשר יש מחלוקת בנוסחאות בדברים האלה, ודומיהם, אזי לפחות ניתן לסמוך על דעה מסויימת. אבל כל אחד, ינהג לפי השיטה שלו, כפי מה שצריך להיות לכתחילה.

בכל אופן, כאשר המדובר במלעיל או במלרע, המשנים את המשמעות, אזי אנחנו אומרים, כי אפילו בדיעבד, הדבר מעכב.

שאלה מהקהל: לפעמים ישנם יוצאים מן הכלל, כגון בפסוק וְזָבַחְתָּ פֶּסַח [דברים ט"ז, ב']. תשובת מרן שליט"א: יפה. אכן, ישנם יוצאים מן הכלל. אבל אם נביא ראייה מהם, אזי נפל כל הדין של שינוי משמעות. למשל בפסוק, אֲשֶׁר־רָבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל [במדבר כ', י"ג]. הרי היה צ"ל 'רבו' מלעיל, כי זהו לשון מריבה, ובכל זאת בפסוק הנז' היא במלרע, שמשמעו מלשון ריבוי. אלא מאי, אין מביאים ראייה מהיוצאים מן הכלל, אלא הולכים לפי הכלל.

הכלל הוא, לפי המשמעות, לפי הרוב. מה שישנים יוצאים מן הכלל, אזי באותם המקומות, ישנה מסורת שהדבר שונה. אבל אין להביא ראייה, מהיוצאים מן הכלל, שנצא ידי חובה גם במקומות האחרים, דאם כן נפל כל דין שינוי משמעות, כיון שתמיד ישנם יוצאים מן הכלל. אבל יוצא מכך חידוש, נפק"מ הפוכה. למשל, בפסוק זובחת פסח, היה צריך להיות 'זובחת' מלעיל, וכן בפסוק אשר רבו בני ישראל, היה צריך להיות 'רבו' מלעיל, מלשון מריבה. אבל בעניין זה, הדבר יוצא ההיפך מן האמור לעיל.

שערי יצחק – השיעור השבועי

טוען, כי לפעמים הפירוש יוצא ההיפך. אולי הוא מתכווין, למה שדיברנו מקודם. ועל כרחנו, שסובל גם את הפירוש הלז, דלעולם לא יבוא במוסרה לומר נקודות או תיבות הפוכות, זולת בקרי וכתוב. ואם כן, על כרחנו שהתיבה הזאת סובלת שני פירושים, וא"כ שפיר יוצאים לדין. ועיין אשל אברהם תניינא סי' קמ"ב, שדן בשינוי בין קמין קטן לגדול, וכתב שהמנהג הפשוט יש בו כח להכריע בכזה. ויותר מזה כתב שם, דאף אם אמר שינוי גמור, כל שהשומעים לא הרגישו בכך, אין בכך כלום. דהשינוי פוסל רק מצד השומעים, וכאן שהם הבינו העניין כהוגן, שפיר יוצאים. ורואה אני שהדברים קל וחומר. כך הוא טוען.

הבאתי את הדברים שהוא שלח לי בזמנו במכתב בצירוף עניינים נוספים למשמרת, כי לשעבר זה לא נדפס על-ידינו במלואו [מצורף להסכמתי לספר אם למקרא], ושיהיו דברים הללו לעילוי נשמתו הטהורה, מנוחתו בגן עדן, תנצב"ה. אבל לגופו של-עניין, אינני מסכים לכך, ואפשר לענות תשובות על כל הטענות הללו.

אולם, יש לנו נפק"מ נוספת וחשובה מאד מהעניין הזה.

פעמים רבות שואלים אותי את השאלה הזאת, וגם השנה הזכיר לי זאת ידידנו הרב אבישי מהאצרי הלוי נר"ו, ועורר על כך בזמנו בעל הספר אם למקרא, להרה"ג ניסן שרוני שליט"א. הוא כותב [בדף 487], כי בפיוט 'לך אלי תשוקתי', אשר נוהגים לאמרו בליל יום הכיפורים, אנו אומרים בוידוי הנכלל בו, 'ואשמתי וארבתי ובגדתי ובזיתי', וקוראים זאת מלרע. פירושו ח"ו, לפי הדקדוק, שהאדם אומר, שהוא יאשם עוד, ויארוב עוד וכו'. הרי היה צריך להיות, 'ואשמתי מלעיל, וכן 'וארבתי', 'ובגדתי', 'ובזיתי'. הרי לכאורה, זאת טעות נוראה, הדבר משנה ממש את המשמעות.

דהיינו, אם מישהו יקרא 'זובחת' במלעיל, לא כפי המסורת, אזי אדרבה, הוא לא שינה את המשמעות, אלא קרא כפי המשמעות. לכן בעניין זה, הדבר לא מעכב בדיעבד.

שאלה מהקהל: כמו בפסוק 'וישב'?

תשובת מרן שליט"א: נכון, שם המשמעות היא מלשון שביה, ובכל זאת הולכים לפי הדקדוק, שזה מלשון לשוב, דהיינו לחזור.

כתבנו בס"ד את מסקנת הדברים הללו, בשו"ת עולת יצחק, והבאנו פוסקים רבים האומרים כך. היחידי שאינו אומר כך, זהו הגרש"ז אורבך זצ"ל, בספר הליכות שלמה [ח"א פרק י"ב סעיף כ"ד דף קנ"ב] וז"ל, בתיבות כמו ואהבת, אע"פ שהמשמעות משתנה, אם אומר לשון עתיד לשון עבר, מכל מקום אין צריך לתקן את הקורא אם טעה בכך. כך הוא כותב, וכותבים כאן בהערה שזאת תשובה בכתב יד. הוא לא נימק את הדבר, וקשה לדעת מהו טעמו.

בזמנו כתב לי גם אחד מידידי בארה"ב, הגרש"ז ברנבלוט (שליט"א) [זצ"ל] ראש ישיבת בניין דוד בארצות הברית ניו-יארק, הוא ראה את מה שכתבתי בתשובה הנז', וכתב לי כך, מה שהאריך בסי' כ"ה, בעניין שינוי מלעיל ומלרע, האמת שעניין זה מכאיב את הלב. והנני ברוך ה' קורא בתורה מזה שנים רבות, וכיון שלא הרגילוני לכך מנעורי, קשה עלי הדבר מאד. ושמעתי מקצת מתחכמים, שרוצים לדקדק בכך, ומקלקלים התיבה לגמרי, עד שאין לה הבנה בכלל.

הדבר נכון. מי שאינו מבין בדקדוק, מי שלא הורגל לכך, כאשר הוא מנסה לתקן, הוא עושה זאת יותר גרוע. זאת בעיא נוספת.

הוא ממשך, כי לכן נראה, דכל שלפי הרגל הלשון אין הכוונה משתנה, שפיר יוצאים בזה. כיון דאנן לדידן, יש לתיבה זו שני פירושים. והראיה שאין לפירוש דבר מוחלט, שהרי במוסרה נמסר כמה פעמים היפוך המובן. הוא

אבל למה כל החזנים, כל שלוחי הציבור, קוראים כך? כיון שזהו המשקל של-פיוט. אם תגיד 'ואשמת' מלעיל, הרי שזה אינו המשקל. כפי שאומרים, 'לך אלי תשוקתי', וכן השאר, כך אומרים גם 'ואשמתי וארבתי', כך הוא לפי המשקל, שהפיוט מסודר כולו מתחילתו ועד סופו.

אבל הוא טוען כך, תיבות אלו חייבות להיות בהטעמה מלעיל דוקא, שמשמעותן בעבר. והרבה מהן, כשהן בהטעמה מלרע, משתנות משמעותן לעתיד. כאילו אומר 'אאשום', 'אארוב', 'אבגוד' ח"ו. ולכן צריך להקפיד לנגן תיבות אלו בהטעמה מלעיל דוקא. וכבר כתב המשנ"ב [סי' תקפ"ב ס"ק ט"ז] וז"ל, ובימים האלו שהם ימי דין, צריך לדקדק ולפרט היטב תפילתו עכ"ל. ועיין בספר מחברת הערוך לרבי שלמה פרחון [חלק א' דף ה', שכתב שרבו, רבי יהודה הלוי, עשה תשובה לפני מותו, שלא יפייט לעולם, בשל שינויי הטעמת המלים שנגרמים מן הפיוט. רבי יהודה הלוי, ראש המשוררים והפייטנים, עשה תשובה לפני מותו, והתחרט על כך שטעה, ועשה הרבה פיוטים, אשר משנים את הטעמת המלים.

והוא מעיר זאת עוד לגבי דברים אחרים, כגון לגבי ק"ש, 'ואהבת', 'ודיברת', 'ונתתי'. דהיינו, אם אדם יגיד 'ונתתי' מלרע, הרי הוא משנה את המשמעות. וכן לגבי המלה 'אספת', 'ואמרת', 'צ"ל מלרע, שאם לא כן הדבר משנה את המשמעות, ובודאי שהדבר חמור. [זה ודאי נכון ומקובל גם אצלנו, ואין בקהילותינו מי שעושה אחרת, כי הרי קוראים כולם יחד את קריית שמע כאיש אחד בקצב אחד]. אולם הוא מחדש כאן, כי רואים שרבי שלמה פרחון אומר זאת, אפילו לגבי הפיוטים.

ואכן עיקר הדבר נכון, וריה"ל לא אמר זאת רק לפני מותו, אלא כבר בספר הכוזרי [מאמר שני אות ע"ד], הוא כתב זאת. שאל אותו מלך כוזר,

אבל אני רואה אתכם קהל היהודים, שאתם טורחים להגיע אל מעלת הסידור, ולחקות זולתכם מהאומות, ותכניסו העברית במשקליהם. עונה לו ריה"ל, אמר החבר, וזה מתעוּתנו ומרינו. לא די לנו הנחתנו המעלה הזאת, אלא שאנחנו מפסידים תוכן לשוננו, שהוא מושם לחברה, ונשיבהו למחלוקת וכו', הוא מאריך על כך, ובהמשך הוא כותב כך, ותחילת מה שיפסיד במקצב השיר, ענין אלה השני נחים, ויניח המלעיל והמלרע, וישוּב 'אוכלה' ו'אכלה' שוה. 'ואמר' ו'אמר', שוה במשקל 'אומר' ו'אומר'. אינו מבדיל ביניהם, יש 'אומר', מלעיל. ויש 'אומר' מלרע. וכן 'שבתתי', ו'שבתתי', יש הפרש ביניהם, עבר ועתיד. וכן יהיה 'שבתתי' ו'שבתתי' שוה, על מה שיש ביניהם מן ההפרש העבר והעתיד. וכבר היה לנו רוחב בדרכי הפיוט, אשר איננו מפסיד לשון, כשנשמר החרוז. אבל השיגנו באמירת המחובר, מה שהשיג את אבותינו, במה שנאמר עליהם [תהלים ק"ו, ל"ה] ויתערבו בגויים וילמדו מעשיהם. פירוש, שעניין המשקלים בפיוטים, הגיע ונכנס אלינו מן הגויים. הרי הפיוטים בנויים, מיתדות ותנועות. לא ניכנס לכל הדברים האלה [עיינן שירה כשירה עמ' ע"ח], מי שמכיר את העניינים האלה מקרוב, יודע במה המדובר, אולם נאמר כעת רק באופן כללי. כל הפיוטים בנויים, לפי יתדות ותנועות. וכל בית, חייב להיות מקביל, עם הבית השני. וזאת, בגלל משקל הפיוט, בכדי להתאים את האחד עם השני. דבר זה, לא היה מקובל בעבר בעם ישראל. הדבר למעשה הגיע אלינו, מן הערבים, אשר היו מפותחים מאד אז בנושא השירה, והיהודים למדו זאת מהם. הראשון שהתחיל בכך, זהו דונש בן לברט, שהיה תלמיד רס"ג. הוא הראשון שעשה שירים כמו אומות העולם, כיון שהדבר יפה מאד, מבחינת משקל השיר, שהדבר מתאים האחד עם השני. אבל על ידי זה, צריכים לפעמים לשנות את הדקדוק.

שערי יצחק – השיעור השבועי

כאן הקובע הוא המשקל, וממילא אי אפשר להגיד שיש לכך משמעות אחרת. כאן הולכים לפי ההבנה, ולא לפי הדקדוק. מעיקרא ומתוך ידיעה, הפייטנים אינם מתייחסים לדקדוק.

אמנם אכן ריה"ל הצטער והתחרט על כך, אבל הוא היה היחיד, וכל הפיוטים שלו בעצמו נשארו בעם ישראל, בזמנו ואף לאחריו. עד זמנינו, כל גדולי ישראל, המשיכו את הפיוטים שלו, ולקחו גם פיוטים של כל הפייטנים האחרים, וחיברו ג"כ פיוטים נוספים בשיטה זו, והדבר לא הפריע להם. כנראה הסיבה היא, כיון שהם רצו, שהיהודים לא יימשכו אחרי אומות העולם. היה להם שיקול, כי אולי אם היהודים יראו ששירי אומות העולם יפים יותר, משוקלים יותר, אזי הם יימשכו אחריהם. לכן העדיפו, שהדבר יהיה גם אצלנו, בתוך עם ישראל, בכדי שלא תהיה להם נטייה ללמוד מן הגויים ממש, שאז המצב יהא גרוע מאד.

ולפעמים, על ידי משקל היתדות והתנועות, אנו מגלים אם ישנן טעויות בפיוט. דהיינו, אפשר למצוא אם ישנה שגיאה בפיוט, לפי המשקל שלו. ואם ישנן שתי נוסחאות, אתה יכול לדעת לפי המשקל, מי הוא הצודק. כי בודאי שהפייטן כתב זאת, לפי המשקל. ואם ישנו משהו שאיננו מתאים למשקל, אזי הדבר מוכיח כי זאת טעות. בקיצור, יש בכך תועלת.

אפילו רבינו האר"י, חיבר פיוטים על פי המשקל, א"כ אין בודקים מן המזבח ולמעלה. הרי למשל הפיוט 'אזמר בשבחין', הוא משוקל לפי יתדות ותנועות. וכן לגבי רבינו שלום שבזי זיע"א, כל הפיוטים שלו הולכים לפי המשקל. א"כ רואים, כי גדולי ישראל במשך כל הדורות הלכו לפי המשקל, ולא התייחסו לדקדוק. כי לגבי פיוט, אני יודע מראש, שהוא אינו הולך לפי הדקדוק. אם כן, כאשר אומרים 'ואשמתי' זארבת'י במלרע, לפי המשקל של פיוט, אין בכך שום בעיה, כיון שידוע כי כך היא דרך הפייטנים.

למשל, למה אומרים בשירה, 'חתני מה מאד יקרה מנתו'? מדוע הקו"ף שבמלה 'יקרה' היא בשוא נח? התשובה, כיון שהמשקל מחייב זאת. אמנם היה צריך להיות 'יקרה' בשוא נע. וכן 'שפרה נחלתו', המלה 'שפרה' היתה צריכה להיות בשוא נע. א"כ, מדוע מניחים את הפ"א, שזהו יוצא לשון ציווי? אבל, זהו מה שגורם את השינוי.

א"כ, הטענה היא, מה עושים עכשיו? הרי ח"ו יוצא, כי בליל יום הכיפורים, לא פחות ולא יותר, במקום להגיד את הוידוי, להתחרט על מעשינו הרעים, אנו עושים טעות, ואומרים דבר, שהוא ח"ו בדיוק ההיפך מן הכוונה. בשלמא כאשר אומרים בוידוי הרגיל, הקבוע והידוע, 'אשמנו' 'בגדנו', שישנם אנשים רבים בקהילותינו האומרים זאת מלרע, הדבר אינו נורא, כיון שזאת אותה המשמעות. אבל כאשר אומרים זאת בצירוף האות וא"ו, דהיינו 'ואשמתי' 'ובגדתי', אזי אדרבה, וא"ו ההיפוך משנה את המשמעות, מהפכת את העבר לעתיד. כאשר אתה עושה זאת מלעיל, אזי מובן שאני מדבר על העבר. אולם כאשר אתה אומר 'ואשמתי' מלרע, פירושו שזהו על העתיד. א"כ, כיצד אנחנו אומרים כך מלרע? זאת הטענה שלו. בזמן האחרון, כמעט בכל שנה, שואלים אותי את השאלה הזאת. לכאורה, זאת טענה חזקה. היינו נבוכים בזה.

אבל נראה לי, כעת זה מקרוב ממש, האיר המקום ברוך הוא את עיני, כי אין צורך להתייחס לכך. תשמעו טוב את הסברא. קל'קל'תם, היא תקנתם. דהיינו, מה שהפייטנים כפופים למשקל, זה בעצמו אומר, כי הדבר אינו מפריע. כפי שלגבי הקריאה, ישנם יוצאים מן הכלל, ואין לנו טענה על היוצאים מן הכלל, כך לגבי הפייטנים, שהמשקל הוא הקובע. א"כ, מלכתחילה הפייטן הולך, שלא בהכרח לפי הדקדוק. ממילא הדבר לא מחייב, שכאשר אני אומר שלא לפי הדקדוק, הרי אני נחשב משנה את המשמעות, כיון שמלכתחילה אני יודע, כי

כמדומה אני בס"ד שבסברתנו זו, שעניין הפייטנים בנ"ד היא בבחינת קלקלתם זוהי תקנתם, יסתם פי השטן שלא לקטרג עלינו בטענה זו.

שאלה מהקהל: א"כ מדוע בברכת 'אמת ויציב', אנו אומרים מלעיל, 'בדבר הרגת, ובכורך גאלת, וים סוף בקעת, וזדים טבעת'?

תשובת מרן שליט"א: זה מצויין, כי הם לשון עבר. אך בלאו הכי כבר אמרנו כי כל הבעיא היא, רק כאשר ישנה תוספת האות וא"ו. אמנם לכאורה הפייטן יכל לכתוב 'אשמת' 'ארבתי', אבל המשקל חייב אותו להוסיף וא"ו, כיון שהיה צריך להתחיל עם שוא, כמו במלים 'לך אלי', שיש שוא באות למ"ד. הוא חייב להתאים את הפיוט, ולכן הוא היה מוכרח לכתוב בוא"ו. מישוהו אמר לי, טוב, אולי נוריד את האות וא"ו, ובכף נפתור את הבעיא? אבל הדבר לא יתכן. זה מוכרח לצורך ה"יתד" אשר בתחילת הבתים. לכן, אם היה כתוב 'והרגת' 'זבקעת', בוא"ו, אכן יש שינוי בין מלעיל ומלרע. אבל כאשר כתוב 'בקעת', בלא וא"ו, אין הבדל במשמעות בין אם תאמר זאת מלעיל או מלרע. הדבר אינו מפריע, אף כי צריך להיות לכתחילה מלעיל. אבל לדוגמא, במלים 'כאשר רצית ואמרת לברכנו', בתפילת העמידה בשלושת הרגלים, אם האדם יגיד 'ואמרת לברכנו', מלרע, אזי הדבר אינו מדוייק. המשמעות היא, שכביכול הוא מצוה אותו לומר. אבל אם תגיד 'ואמרת לברכנו' במלעיל, זהו הנכון.

מדוע בקריאת שמחת תורה, אנו מקשרים את סוף התורה עם תחילתה.

עניין נוסף. מדוע בשמחת תורה, אנו מקשרים את סוף התורה, ביחד עם ההתחלה? למה מסיימים 'לעיני כל ישראל', ומיד מתחילים 'בראשית ברא אלדי'?

התורה מסיימת את פרשת וזאת הברכה כך, לְכֹל הָאֲתוֹת וְהַמּוֹפְתִים, אֲשֶׁר שְׁלַחוּ יְיָ לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, לַפְרֹעָה וּלְכָל עֲבָדָיו וּלְכָל אֶרְצוֹ. וּלְכָל הַיַּד הַחֲזָקָה, וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל, אֲשֶׁר עָשָׂה מִשָּׁה לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל [דברים ל"ד, י"א-י"ב]. ואח"כ מתחילים בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ [בראשית א', א']. אנחנו מחברים בין שני הדברים. לכאורה, מה הקשר ביניהם?

בספר פסקי מהרי"ץ [חלק ד', בבארות יצחק, הלכות שמחת תורה, דף שני"ח ס"ק נ"ח], הבאנו חמשה טעמים לכך, וכעת נעמוד רק על טעם אחד.

אחת התשובות היא, כי הדבר בא להוציא מלב הפילסופים הכופרים, אשר מאמינים כי העולם הוא קדמון. לדעתם, כפי שהקב"ה קדמון, כך גם העולם קדמון. זאת הדעה המוטעית שלהם. דהיינו, בורא עולם, כלומר אלדי'ים, הוא קדמון, אין קץ וסוף להתחלה שלו, וגם העולם הוא כך. ולפי שיטתם, העולם חייב להתנהל, אך ורק לפי דרך הטבע. כי כביכול, הקב"ה אינו שולט על העולם, חס ושלום. אין לו אפשרות לכך.

הרמב"ן [בדרשתו תורת ה' תמימה. כתבי הרמב"ן כרך א' דף קמ"ה ד"ה ונתברר] נותן דוגמא לדבר, כי אם ירצה האל לשנות ולקצר את כנף הזבוב, או להאריך את רגל הנמלה, אינו יכול לעשות זאת, כיון שהעולם אינו שלו. כפי שהוא קדמון, כך העולם קדמון, ואין האחד שולט בשני. אמנם אתה יכול לעשות דברים ולפעול בעולם, אבל אינך יכול לשנותם.

אם-כן, זהו מה שהפסוק בא ואומר, כי על ידי שראינו במו עינינו את הנסים והנפלאות שעשה משה רבינו, לְכֹל הָאֲתוֹת וְהַמּוֹפְתִים וְגו', וּלְכָל הַיַּד הַחֲזָקָה וְגו', כיון שראינו בעינינו ושמענו באזנינו את כל הנסים, ממילא חייבים להגיד,

שערי יצחק – השיעור השבועי

ומה נפשך, אם ברצונך לשנות בחזרה את המנגינה, א"כ למה דוקא בשני הפסוקים האחרונים, ולא בפסוק אחד, או בשלושה פסוקים שזהו "שיעור קריאה"? מדוע דוקא בשני הפסוקים האחרונים, חוזרים למנגינה הרגילה? הרי זהו ההמשך של הפסוקים הקודמים? ולא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו', לכל האתות והמופתים וגו'. הרי בכך רוצים להגיד, את גדלותו של משה רבינו.

עלה במחשבותי, כי לפי הטעם שאמרנו מקודם, הדבר יהיה מובן. דהיינו, כיון שרצו לקשר את סוף התורה, עם התחלת התורה, לכן היו חייבים לשנות את הניגון. כיון שאם נמשיך לנגן עד סוף התורה, ואח"כ נקרא 'בראשית', א"כ יגידו, כי זאת אינה ראייה, והדבר איננו קשור. כלומר, אין ראייה, שמי שעשה את הנסים, הוא זה שברא את העולם. כי אם שינית את הניגון, סימן שכעת מתחיל דבר חדש. לכן היו חייבים לחזור לניגון הקריאה הרגילה, בשני הפסוקים האלה.

כך היה נראה לי ברגע הראשון, אבל אח"כ חזרתי בי. כי זה מספיק, רק לדידך, שאנו נוהגים כי עולה אחד קורא את שני הדברים. אבל אלה שנוהגים, שעולה אחד מסיים את קריאתו בפסוק 'לעיני כל ישראל', ומברך ברוך אתה וכו' אשר נתן לנו תורת אמת וכו', הוא מסיים כאן, ואיננו מחבר זאת ממש עם 'בראשית', א"כ יוצא שהטעם הזה איננו מספיק. שהרי גם הם, נוהגים לומר את שני הפסוקים האחרונים, בנגינת הקריאה הפשוטה. ומהרי"ץ שם מדגיש ואומר זאת במפורש, המנהג קדמון לקרוא מזויעל משה, עד סוף פסוק 'ולא קם נביא עוד', בנועם וניגון שיר, כניגון עשרת הדיברות. למרות שבמקומו של מהרי"ץ נהגו, כי קוראים זאת שני אנשים. החתן תורה, איננו חתן בראשית. א"כ, הוא מסיים את קריאתו, במלים 'לעיני כל ישראל'. ובכל זאת אומר מהרי"ץ, כי המנהג הקדמון הוא, לקרוא רק עד סוף פסוק 'ולא קם נביא עוד' בנועם וניגון שיר, כניגון

בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. שהרי מי שיכול לשנות את הטבע, הוא רק מי שברא אותו. על כרחך, שהדברים הללו, מחזקים ומוכיחים את האמונה.

כך הבאנו בס"ד שם, להוציא מלב הפילוסופים, שאין מאמינים בחידוש העולם, מפני שלא מצאו אות חותך על זה. לפיכך אנו מחברים סוף התורה, שנאמר בה לכל האתות והמופתים וגו', ולכל היד החזקה וגו'. דמאחר שאתם מאמינים שה' יתברך עשה אותות ומופתים ויד החזקה במצרים, על כרחכם בראשית ברא אלהים, שזהו אותו חותך שהוא בראו וחידשו, שהרי יכול לשנות סדרו כרצונו, היפך סברתם המשובשת שהעולם קדמון.

מדוע משנים את ניגון קריאת הפסוקים "ויעל משה וגו'" שבסוף פרשת וזאת הברכה, ומדוע בשני הפסוקים האחרונים חוזרים למנגינת הקריאה הרגילה.

חשבתי כי לפי זה, אנחנו יכולים להבין איזה עניין.

הרי בקריאת התורה של פסוקי 'ויעל משה', אנחנו משנים את הניגון. א"כ, מדוע בשני הפסוקים האחרונים, אנחנו חוזרים לניגון הקריאה הרגילה? תמהתי על כך, כבר במשך שנים רבות. וכמו שנדפס כבר בבארות יצחק שם דף שני"ו סק"נ.

הרי את סוף התורה, אנחנו קוראים בניגון מיוחד [כמו שירת הים ועשרת הדיברות], מהפסוק ויעל משה מערבת מואב אל הר נבו וגו', עד הפסוק 'ולא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו יי' פנים אל פנים. ואילו את שני הפסוקים האחרונים, דהיינו את הפסוק לכל האתות והמופתים וגו', ואת הפסוק ולכל היד החזקה וגו', אנחנו קוראים במנגינה הרגילה. לכאורה, מה קרה? מדוע לא ממשיכים בניגון גם בשני הפסוקים האחרונים? לכאורה זאת נראית תמיהה עצומה.

עשרת הדיברות. אם כן יוצא, כי צריך לתת טעם, אפילו לאלה המסיימים כאן, מבלי לקשר זאת בסמיכות ממש עם הפסוק 'בראשית ברא אלדים'.

השנה הזאת וה'תשע"ה לב"ע, ב'שכ"ז לשטרות, זוהי שנת ה-210 לפטירתו שלמההרי"ץ זיע"א, לכן ברצוני לתת לכם דוגמא של-עיון בדבריו, לראות עד כמה דבריו מדוייקים ומושלמים.

דהיינו, כיון שתורתו שלמההרי"ץ היא בכל השטחים, ובכל הנושאים והעניינים, כל כך תורה יכול למצוא לעצמו איזה נושא, שהוא עוסק בכך ויכול לעיין בו, ולחדש בו ולהסבירו. הייתי שמח אם יעשו זאת. אפילו שיוציאו דפים, או חוברות וקונטרסים, על נושאים מסויימים בתורתו שלמההרי"ץ, חושבני כי תהיה מכך תועלת רבה. גם לעצמם, וגם לציבור. הדבר חשוב מאד. מה שאומר כעת בס"ד, זהו רק בתורת דוגמא קטנה, בכדי להבין את הנושא דידן, וכיצד יש ללמוד ולהבין ולדייק בדברי מהרי"ץ, ומזה יש להקיש וללמוד לשאר דברים.

כותב מהרי"ץ על נושא זה ובעץ חיים, ואני קורא זאת לפניכם מתוך פסקי מהרי"ץ הלכות שמחת תורה כרך ד' כך, המנהג קדמון לקרוא מזייעל משה, עד סוף פסוק ז'לא קם נביא עוד, בנועם וניגון שיר, כניגון עשרת הדיברות. ולכאורה הוא תמוה, דאדרבה קינה מבעי ליה. שואל מהרי"ץ, מדוע עושים את הקריאה הזאת, בנועם וניגון שיר? הרי לכאורה, המדובר כאן על פטירת משה רבינו, א"כ היינו צריכים לקונן, למה אומרים זאת בנועם וניגון שיר?

דרך אגב, לא כ"כ מובן לי, מדוע מהרי"ץ מזכיר רק את עשרת הדיברות? למה אינו מזכיר את שירת היס? הרי זהו אותו הניגון, שירת היס, ועשרת הדיברות, ופסוקי זייעל משה? ואם תאמר, כי זהו לאו דוקא, 'חד מתרי נקטי', אבל חושבני, שזה לא מספיק. כי אם מהרי"ץ היה מזכיר את שירת היס, אזי הקושיא

היתה חזקה יותר. משום שלגבי עשרת הדיברות, אני יכול להגיד, כי מי אמר שזהו שיר? הרי הניגון, אינו נשמע בדיוק כמו שירה, הדבר אינו נשמע כ"כ שמח, זהו ניגון שהוא קצת משולב. אבל אם עושים זאת גם בשירת היס, א"כ בודאי שצריכים להגיד שזאת שירה. ממילא, הדבר יותר קשה. איך אתה קורא את פסוקי פטירת משה רבינו, בניגון של-שירת היס? זאת בודאי סתירה. אין לי תירוץ על הערה זאת, ומי שיצליח להסביר את הדבר, יישר כוחו.

על הקושיא דלעיל, אומר מהרי"ץ שלשה תירוצים.

התירוץ הראשון הוא, שהרי הקב"ה הראה למשה רבינו אז את כל ארץ ישראל, כמו שנאמר וַיִּרְאֶהוּ יְיָ אֶת כָּל הָאָרֶץ וּדְבָרִים לַיהוָה, א"ל. לכאורה, כיצד הוא יכל לראות את כל א"י? הרי זהו אינו דבר טבעי ומציאותי? אלא מאי, הקב"ה הפעיל ראות רוחנית במשה רבינו, לא ראייה טבעית, ובכך הוא ראה את כל א"י, ואת כל מלכיה ושריה, ועל ידי כך היה נוח אח"כ לעם ישראל בזמן יהושע לכבוש אותם. א"כ יוצא, שהדבר היה לטובתנו, ולכן אנחנו עושים זאת בניגון שיר.

תירוץ שני, שאם משה רבינו היה נכנס לארץ ישראל, ובונה את בית המקדש, אזי הוא לא היה נחרב. וממילא, עם ישראל היה סובל מכך, כיון שהקב"ה היה ח"ו מעניש אותנו. א"כ, ע"י שמשרע"ה לא נכנס לא"י, ואינו בנה את בית המקדש, זכינו שבזכות כך נשארנו לפליטה, והקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים.

שאלה מהקהל: אולי שיכנס, אולם לא יבנה? כמו שדוד לא בנה, והדבר נשאר לבנו שלמה? תשובת מרן שליט"א: אין דבר כזה. לגבי דוד, היתה סיבה מדוע לא בנה, כיון ששפך דמים רבים. אבל לגבי משרע"ה, אין סיבה שהוא לא יבנה.

שערי יצחק – השיעור השבועי

העבודה העיקרית. הם כבר נחלשו, ועם ישראל רק גמרו את המלאכה. משה רבינו עשה את הפעולה העיקרית והיסודית, ואח"כ עם ישראל המשיך בכך. הכל בא מכוחו של משה רבינו, שראה כעת את כל מלכי כנען, ובזמן יהושע הם הצליחו לכבוש את א"י. מבלעדי זאת, הם לא יכלו לעשות כן. ממילא, זאת הסיבה שאנחנו שמחים, ולכן אנו מנגנים בניגון שמח את פסוקי זי"על משה'.

וטעם שני ע"פ אמרם ז"ל, שא"ל נכנס משה לארץ, לא היה המקדש חרב, והיה מוכרח המקום ב"ה לשפוך חמתו על ישראל, ולעשות בהם כלייה. אך עתה שלא נכנס, ומת בחו"ל, היא טובה לישראל ששפך הקב"ה חמתו על עצים ואבנים, וישראל נשארו קיימים, כמ"ש במגלה עמוקות מביאו ילקוט חדש ע' משה סי' ש"ח. ועל דרך שאז"ל, מזמור לאסף אלהים באו גוים, קינה לאסף מבעי ליה וכו'. למה זהו 'מזמור לאסף'? אלא התשובה היא, כי אכן בית המקדש נחרב, אבל הם אמרו את המזמור הזה, כיון שראו שהקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים, וא"כ זהו סימן שהקב"ה לא יפגע בעם ישראל. וכאשר נחזור מתשובה, אז בית המקדש ייבנה בחזרה. לכן אנחנו מנגנים זאת, בנועם ובניגון שיר.

וטעם שלישי, ע"פ מ"ש הגלאנטי בספר קול בוכים דף צ"ח זהו הר"ר אברהם גלאנטי, מחכמי צפת, בזמן רבינו האר"י, אשר כותב כך, וז"ל, שבשעת פטירת הצדיק, מתעוררים כל מעשיו הטובים שעשה, וכל התורה שעסק בה וכו', וכולם חוזרים ומתחדשים. והוא בסוד שאמר בפר' ויחי בזהר, בהילולא רבא דרבי שמעון, תהא מתקן פתוריה, שנאמר לר' יצחק וכו'. כי בודאי הוא הילולא רבא. כידוע, ישנה את הילולא דרשב"י. ואנחנו גם עושים, הילולא שלמהרי"ץ.

התירוץ השלישי, שזהו כמו הילולא של צדיקים, שעושים בהם שמחה, לכן גם אנחנו עושים שמחה, ביום פטירת משה רבינו.

אלו שלושת הטעמים שכתב מהרי"ץ זי"ע"א, אקרא לכם את לשונו, כיון שברצוני לדייק כאן בעזרת ה' כמה דברים.

וז"ל מהרי"ץ, והנלע"ד, לתת בזה שלושה טעמים. תשימו לב, ישנם כאן כמה דברים, אשר חושבני כי בעיון ראשון, לא שמים לב אליהם.

הראשון, ע"פ אמרם ז"ל, שהקב"ה הפעיל ראות במשה, מה שאין גבול לעין לראות. זהו דבר, שהעין אינה מסוגלת לראות באופן טבעי, אולם הקב"ה הפעיל בו ראות. זהו שנאמר, וַיִּרְאֵהוּ יְיָ אֶת כָּל הָאָרֶץ וּדְבָרִים לִדָּ, א"ל, דהיינו הקב"ה נתן לו ראייה, מעל כל השגה טבעית. ומאין בא הכוח הזה? והוא מאור זרוע לצדיק שברא הקב"ה בששת ימי בראשית, שבו אדם מסתכל מסוף העולם ועד סופו. ישנה אפשרות כזאת, לאנשים במדרגות כאלה, לראות דברים נסתרים. כידוע, ישנם צדיקים שידעו והכירו דברים, אשר לא ראו אותם מעולם, והם אפילו ידעו לתאר את המקום הזה, ודברים שהיו צריכים להיות שם. לא ניכנס כעת לכך. ובזה היה בו יכולת לראות ארץ ישראל כולה מראשה ועד סופה, ואת העם היושב עליה מלכיה ושריה. ובכח זה, הוכנעו כולם והיו נוחים להיכבש, כי נתן עינו בהם. על דרך רק בְּעֵינֶיךָ תִּבְיֹט וְשַׁלְּמַת רְשָׁעִים תִּרְאֶה וְתִהְיֶינָה צַ"א, ח"ו. נמצא א"כ עלייתו להר, שמחה וששון ליהודים, כי עלייה זו לטובתם היתה.

כפי שישנו מצב, כמובא בכמה מקומות בחז"ל, נתן עינו בו, ועשהו לגל של עצמות. דהיינו, משה רבינו הסתכל על המלכים שבא"י, שלושים ואחד מלכי כנען, והוא הוציא מהם את כל ניצוצות הקדושה. וממילא כאשר עם ישראל בא אח"כ, אזי בעצם כבר נעשתה

דרך אגב, זהו היסוד שבנתי עלי את עניין ההילולא שאנחנו עושים בס"ד לכבוד גאון עוזנו מהרי"ץ בכל שנה ושנה, מזה עשרות שנים. חידשנו מנהג, לעשות הילולא למהרי"ץ, למרות שאצל אבותינו ואבות אבותינו, לא נשמע כדבר הזה. אבל כיון שמהרי"ץ נתן כאן הסבר לכך, הוא הביא את הרעיון הזה, לכן הנהגנו זאת על פי דבריו כאן. ומאז אנו עושים את ההילולא בכל שנה, ביום כ"ח בניסן. אמנם לאחר מכן מצאתי, כי בעצם הדבר כבר היה מקובל בזמנם, במשפחתו של מהרי"ץ זיע"א. אולם בשלב הראשון, לא ידענו זאת. רק אח"כ מצאנו זאת בכתב יד של אחיו, שהוא כותב שזאת הילולא רבא שלמהה"ץ, סבו של מהרי"ץ. לא ניכנס לכך. כבר הרחבנו על כך בס"ד, בסוף מאמר מסלול ודרך, שנדפס בשנת התשנ"ט, בש"י. אבל אנחנו מתחילה בנינו את הדבר, על פי הפיסקא הזאת.

ממשיך מהרי"ץ וכותב, וכן איתא במדרש רות, כשנפטר ר' חסדאי, הלך ר' יוסי בריה, וְבַת תַּמֶּן בְּבִי קַבְרֵי. ההוא ליליא שמע מגו חדוון, דכתות כתות דמתכנפי והוו אמרין, ניזיל בחדוותא דהלולא דאורייתא דר' חסדאי וכו', ע"ש מעשה נפלא ממעלת מורינו מהרר"י קארו זצוק"ל.

ויש עוד לאלוה מילין טעמים נכבדים, ובמה שכתבנו די ליישב המנהג ודו"ק.

מכאן משמע, כי מהרי"ץ הצריך להוסיף את הפיסקא הזאת, בכדי ליישב את המנהג, כיון שהיו כאלה בזמנו, אשר היו מערערים על כך. הם אמרו, מה פתאום כעת מנגנים? לכן הוא בא ליישב את המנהג, וכותב את שלושת הטעמים הללו. בכת"י קדשו, כל זה נמצא רק בגליון הספר. כלומר, הוא הוסיף את הטעמים הללו יותר מאוחר, מאשר כתיבת גוף הספר. ונסכמם בקצרה. טעם ראשון, הקב"ה הפעיל ראות במשרע"ה, ועי"ז נכנעו כל מלכי כנען. טעם שני, בגלל שעיי"כ נחרב בית המקדש השני, ובכך ניצל עם ישראל. טעם שלישי, שזהו כמו הילולא בזמן פטירת הצדיק.

יש לי כאן כמה קשיים, בביאור דברי מהרי"ץ.

לפי הטעם הראשון, שהקב"ה הפעיל ראות במשה רבינו, אם כן המדובר הוא רק לגבי ארבעת הפסוקים הראשונים, א"כ מדוע אנחנו אומרים בניגון את כל עשרת הפסוקים? מזיעל משה, ועד ז'לא קם נביא עוד בישראל כמשה? הרי אם זהו מצד עניין הראייה, שעיי"כ ארץ ישראל היתה נוחה להיכבש, א"כ היינו צריכים לנגן רק את הפסוקים, ויעל משה מערבית מואב אל הר נבו וגו', ואת כל נפתלי ואת ארץ אפרים ומנשה וגו', ואת הנגב ואת הפקר וגו', ויאמר י"י אליו זאת הארץ אשר נשבעתי וגו' ה'ראיתיך בעיניך ושמה לא תעבר [שם, פסוקים א'-ד'], ותו לא. בפסוקים הללו, המדובר על מה שהוא ראה. אבל ההמשך, וימת שם משה וגו', ויקבר אתו בגי' וגו', ומשה בן מאה ועשרים וגו', וכן הלאה [שם, פסוקים ה'-י'], הם כבר אינם קשורים לטעם דלעיל. א"כ, היה מספיק לנגן, רק את ארבעת הפסוקים הראשונים?

ולגבי הטעם השני, שעל ידי שמת משה רבינו בחו"ל, הדבר היה טוב לעם ישראל, כיון שהקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים. הוא מדייק זאת מן הפסוק, וימת שם משה, שהוא מת בחו"ל, בארץ מואב, בכך זכינו שאינו נכנס לא"י, ועי"ז לא חרב בית המקדש. א"כ, הקושיא הפוכה. כי היינו צריכים להתחיל לנגן, רק מהפסוק הזה, וימת שם משה וגו'. מה הדבר שייך כעת, לקטע הראשון? מדוע אנו מתחילים את הניגון, מהפסוק זיעל משה? הרי זהו נושא אחר?

וכן לגבי הטעם השלישי, מפני שזהו ההילולא של צדיק. א"כ, הדבר אינו שייך לפסוק, ויראהו י"י את כל הארץ וגו'?

אולם נשאל שאלה יותר חזקה. הרי משה רבינו, נפטר ביום ז' באדר. א"כ, וכי כעת היא ההילולא שלו? הרי כעת אנחנו נמצאים בשמחת תורה, ביום כ"ב בתשרי, ואילו ההילולא היא, ביום ז' באדר? הרי כפי שלגבי

שערי יצחק – השיעור השבועי

לְאֱלֹהֵי מַלְאָכָי. דהיינו, אליהוא בן ברכאל הבווי שבא לנחם את איוב, אומר לאיוב כך, יש עוד לאלוה מילין. הרי לאיוב היתה טרוניא על הנהגת הקב"ה, כי כביכול הוא צדיק, ולמה הוא סובל? עונה לו אליהוא, חוץ מכל מה שאמרתי לך, יש לי עוד מה להגיד, בכדי להסביר את הקב"ה, להצדיק את משפטו. מהרי"ץ משתמש בפסוק הזה לומר, שיש לי עוד כמה טעמים נכבדים, להסביר את העניין הזה, לכבוד ה' יתברך, אבל במה שכתבנו, די ליישב המנהג, ודו"ק.

צריכים לדעת, כאשר מהרי"ץ אומר 'ודו"ק', יש כאן לשבור את הראש. דהיינו, ברצונו לומר, כי אם לא תדייק, אולי תדחה את הטעמים האלה [עיי' עיני יצחק על שעה חלק חשן המשפט ה' גניבה סי' רכ"ב אות נ' ד"ה ופעם]. אם נניח כי מה שאמרנו לעיל, זאת אחת הדחיות. אבל אם תדייק ותעמיק היטב, אתה תמצא את ההסבר. זה הפירוש, 'ודו"ק'.

דרך אגב, לפני שנענה על השאלות דלעיל, יש לי כאן עוד שאלה. מהרי"ץ אומר, שיש לו עוד טעמים נכבדים, אבל די במה שכתבתי. א"כ, מה נפשך. או שתכתוב אותם, או אל תכתוב את המלים הללו. בשביל מה אתה כותב לנו, שיש לך עוד טעמים, אם אינך כותב אותם במפורש?

תדעו לכם. מהרי"ץ אינו מוציא מתחת קולמוסו, דבר שהוא "סתם". הוא אינו מבזבז דיו לחנם. גם ראיתי בכת"י, ניכר שהוא התחיל לכתוב את ההמשך, ומחק. גירד בסכין. דהיינו, הוא לא רצה לכתוב זאת. ישנם אנשים, שכל חצי או רבע חידוש שיש להם, הם כבר ממהרים לכתוב אותו. אבל אצל מהרי"ץ זיע"א, מרוב גדלותו וענוותנותו, הדבר לא היה כך. מהרי"ץ אמר כאן שלשה טעמים, שהם פחות או יותר, על פי דרך הפשט. אבל כיון שמהרי"ץ היה גם מקובל, נראה א"כ שהיו לו טעמים גם על פי הסוד, אולם הוא פחד לכתוב

רשב"י זיע"א, אנו עושים את הילולא ביום ל"ג בעומר, כך גם לגבי הילולת משה רבינו ע"ה, היינו צריכים לעשות ששון ושמחה, ביום ההילולא, דהיינו ב' באדר?

שאלה מהקהל: אולם כעת, אנו עוסקים בעניין זה?

תשובת מרן שליט"א: בסדר, אבל למשל וכי מי שלומד בספר הזוהר הק, וקורא כעת את עניין פטירת רשב"י, וכי הוא יעשה אז את ההילולא? רק בגלל שהוא הגיע לשם, ביום הזה? הרי מהרי"ץ אומר כך, טעם שלישי וכו', בשעת פטירת הצדיק וכו'. וכי כעת זהו פטירת הצדיק?

שאלה מהקהל: לגבי השאלה, על הטעם של ההילולא למשה רבינו, אולי אפשר לבאר, כי הקריאה בתורה בעניין פטירתו, זה עושה כעת איזו פעולה למעלה, כלומר ישנה התעוררות כעת.

תשובת מרן שליט"א: עצם הדבר נכון. אבל א"כ, מתי שאהרון נפטר, גם נעשה הילולא? ולכל צדיק שנפטר, אברהם יצחק ויעקב וכו', נעשה בזמן קריאתם הילולא? הדבר צריך עיון.

ומה אתם אומרים, לגבי הקושיות הראשונות שאמרנו?

שאלה מהקהל: אולי הכוונה היא, בגלל שלושת הטעמים גם יחד? תשובת מרן שליט"א: יפה. אולם מהרי"ץ אומר, שיש לו שלשה טעמים. אם בטעם הראשון, הוא מסביר מדוע מנגנים את זימור, ובטעם השני הוא מסביר את זימור, א"כ אלו אינם 'שני טעמים'. אם אתה מצרף את הטעם האחד, עם הטעם השני, ועם הטעם השלישי, לכאורה הדבר אינו נקרא 'שלשה טעמים'.

מהרי"ץ כותב בסוף דבריו, ויש עוד לאלוה מילין, טעמים נכבדים. זהו מלשון הפסוק בספר איוב ול"ו, ב' פתח לי זעיר וְאֶחָדָה, פי עוד

אותם, כיון שחשש כי אולי אינו מכווין בהם ממש לאמיתה של-תורה. בד"כ הרבה מפרשים כותבים, לגבי הרעיון שאמרו, "ואם שגיתי, ה' הטוב יכפר בעדי". כך הם מסיימים להתנצל. אבל אצל מהרי"ץ, עכ"פ בנ"ד, הדבר אינו כן. בכמה מקומות, מהרי"ץ כותב טעמים על פי הסוד, רק כאשר הוא מוכרח לכך. אבל אם לאו, הוא איננו כותב זאת.

למשל, בהקדמתו השנייה לעץ חיים, כותב מהרי"ץ כך, ופעמים כדי ליישב הגירסא, הוכרחתי ליישב הדברים על פי הקדמות מהמקובלים ע"ה, מדוחק ומלחץ אשר קרה לי במשעול הכרמים, שלא יכולתי לפרשם לפי הפשט. וההכרח לא יגונה. גם לפעמים שיהיה דרך הסוד, לתוספת וסייג לשמור משמרת נוסחת הראשונים ז"ל. והיה כל מבקש ה', חכו יטעם לאכול, ויברך על הנאת המוגמר, ריח שיש לו עיקר בפוסקים ובמקובלים. דהיינו, לפעמים כאשר כתבתי דברים על פי הסוד, פירושו הוא, שלא מצאתי דרך אחרת, ולכן הייתי חייב לכתוב זאת. הרי כל מגמת מהרי"ץ בספרו עץ חיים, וזהו בעצם הדבר המיוחד במהרי"ץ, שהוא מיישב את מנהגי הקדמונים. וכיון שזאת היתה מגמתו ומטרתו, אזי הוא מסר את נפשו על הדבר, כמה שרק אפשר. ממילא, אם אינני יכול ליישב זאת על פי הפשט, הגם שאינני אומר דברים על פי הסוד, אבל לפעמים כאשר הדבר אינו מסתדר על פי הפשט, לכן אני חייב לפרש זאת על פי הסוד. וזאת, כיון שמטרתי לתוספת וסייג, לשמור משמרת נוסחת הראשונים ז"ל. הוא כותב זאת, גם לפני כן, פשיטא יש פנים לפנים. ומשום דלא ידעי, ואין לי ידיעה ברורה בהם, ולא כל מוחא סביל דא.

מי שיודע, אפילו מקובלים גדולים אומרים, שהם בעצם לא מבינים את הדברים עד סופם. ולא עוד אלא שאפילו רבינו שלום שרעבי ז"ל, כותב במקום אחד [בהגהות השמ"ש, על עץ חיים להאר"ן], אם היינו מבינים את הדברים לפי

אמיתתם, כל הקושיות שאני שואל, לא היו קושיות.

גם מהרי"ץ כותב זאת במקום אחד ועץ חיים ח"א דף נ"ז ע"ב], כי אם אתה המעיין רוצה, תעיין בכתבי רבינו האר"י, כי בעונותינו אין מי שיוכל להבין עמקי סודותיו. לא היה בזמנו, חכמים כאלה. כך הוא אומר. לכן, הוא פחד לכתוב דברים, כי אולי ח"ו הוא איננו מכווין בהם לאמיתה של-תורה, ולכן הוא החליט להתעלם מכך.

אותו הדבר הוא כותב, לגבי פסקת 'אדון העולמים'. לא אאריך בכך, מי שירצה יעיין בפנים [ע"ח דף ה' ע"א]. הוא כותב, כי ב'אדון העולמים', ישנם סודות נפלאים ועמוקים, כפי מה שלימדונו רבותינו המקובלים בספריהם הקדושים והנעימים. ואח"כ הוא אומר, ולא אכחד מרבותי, כי אעפ"י שרציתי לבוא למדה זו, נרתעתי וחזרתי, כי יראתי יראת ה', שמא ח"ו אצא מהמרכז ולחוף. וכמו שכבר הזהיר התנא רשב"י לתלמידיו כמה פעמים באמרו, לא תימרון מלתא דלא ידעתון ולא שמעתון מאילנא רברבא, משום דמיברו שמים וארץ דְשָׁא. ומפני זה משכתי ידי, והנם את נוצעיים מאירים ככוכבים וכברקים ינוצצו לבם וכו'. ברצונו לומר, כי אני מפחד, ולכן לא אגלה דברים, שלא קיבלתי מרבותי. שאם לא ברור לי העניין, לא אגיד דברים בסתם, כיון שאסור להגיד זאת. יש חשש שבורא עולמות של שוא, כמו שאמר רשב"י בזה"ק, רח"ל. אבל, הדברים ידברו בעד עצמם. מי שיודע, יבין את הדברים לבדו. יש את 'אדון העולמים' לפניך, ואתה תבין שיש בכך כוונות נסתרות, תפענח מדעתך את הנעלם.

כמרכן הוא כותב, לגבי עיבור השנה [ע"ח דף קצ"א]. הוא דן שם לגבי עניין חיבור פרשיות חוקת ובלק, במקום פרשיות מטות ומסעי. למה אנחנו מחברים את חוקת ובלק, ולא את מטות ומסעי? הוא כותב כמה טעמים, ובסוף הוא

שערי יצחק – השיעור השבועי

אפשר היה לשנות את הניגון, לחזור לניגון הרגיל, מהפסוק זימת שם משה וגו'. אבל הדבר לא יהיה לכבודו של משה רבינו, שנאמר רק את פסוקי זימתי משה, בניגון המיוחד. שהרי כתוב בגמרא ומס' סוטה דף י"ג ע"ב, כי משה רבינו לא מת, אלא עולה ומשמש במרום. אם כן יוצא, כי אנחנו ח"ו מזלזלים במשרע"ה.

ולפי הטעם השני, שאלנו ההיפך, שהיה צריך לנגן דוקא מהפסוק זימת, אבל לא מלפני כן. א"כ בעצם, הטעמים האלה, אינם משלימים האחד את השני. דא"כ, אכן זה היה טעם אחד. אלא, שטעם אחד, הוא ההסבר לרישא, והשני הוא הסבר על ההמשך, וא"כ ישנם שתי סיבות. אלא השאלה היא, מה גורר את מה? לפי הטעם הראשון, זהו הטעם העיקרי, ומהפסוק זימת עד הסוף, זהו ההמשך. רק בדרך אגב, המשיכו את הניגון עוד קצת. אבל לפי הטעם השני, הסיבה העיקרית והאמיתית היא, לנגן מהפסוק זימת משה. זאת היא הסיבה, כפי שאמרנו, שהקב"ה לא ישפוך חמתו על ישראל, אלא על עצים ואבנים, וזה מה שהרווחנו ממתת משה רבינו. או שהסיבה העיקרית היא, בגלל הטעם השלישי, שזאת ההילולא של משה רבינו. ואם תשאל אותי, למה אתה מתחיל את הניגון מזימתי? התשובה היא, וכי אתה רוצה, שנתחיל לנגן מהפסוק זימת? חס ושלום. הדבר אינו אפשרי. כי אם נתחיל לנגן מזימתי, הדבר ח"ו מראה, כי אנו שמחים בכך שהוא מת. לכן, אינני יכול להתחיל את הניגון, מן הפסוק הזה. א"כ, זהו בעצם העיקר. אמנם התחלתי לנגן כבר מקודם, אבל זהו רק הטפל.

לכן בעצם, כל ההבדל בין הטעמים, זה מה הוא העיקר, ומהו הטפל? אבל בסה"כ, האחד משך את השני. או שהרישא משך את הסיפא, או שהסיפא גרם להקדים את הרישא.

ולגבי מה שכותב מהרי"ץ אח"כ, כי בשעת פטירת הצדיק, מתעוררים כל מעשיו הטובים, אכן הדבר נכון. שאלנו לכאורה שאלה טובה. כנראה, בגלל כך כתב מהרי"ץ, 'ודו"ק'.

אומר כך, ועוד יש לי לומר טעם בזה לפי הסוד, והוא דבר נאה ומתקבל, יש לי עוד טעם נחמד, אכן להיות שלפי דעתי, טעמים פשוטים אלו יספיקו להחזיק מנהגינו, כתבתי כבר כמה הסברים לכך, לכן העלמתי עין מלכתוב ע"פ הסוד, כיון שאין אני מוכרח.

בקיצור, לא היה לו עניין, לנפח את ספרו, לכתוב עוד ולהוסיף חידושים וכו'. אם נראה לי, כי מה שכתבתי, יספיק בכדי להחזיק את המנהג, אזי אני לא אכתוב את הדברים האחרים.

המעייין במנחת יהודה למהר"י גזפאן, ר"פ חקת דף מ"ו, יראה שהביא טעם נוסף, שאפשר כי מהרי"ץ התכוין אליו, ולא כתב אותו בהדיא.

א"כ מאידך, צריך להבין, בשביל מה אתה צריך להגיד לי זאת? אם בלאו הכי אינך כותב את הדברים? אני שואל זאת, לאידך גיסא. בשביל מה אתה צריך להוסיף ולכתוב, שיש לך עוד טעמים?

כנראה הסיבה היא, כי בכל אופן, כיון שישנם עקשנים, מסתמא יהיו כאלה, אשר יתווכחו גם על הטעמים שכתב. לכן הוא אומר עכשיו לעקשן הזה, תשמע, אם תתעמק בדברים, תדע שישנם עוד טעמים אחרים. דהיינו, לפי דעתי, מספיק מה שכתבתי. אבל אם לך זה לא הספיק, ואתה חושב אחרת, תדע לך שישנם טעמים נוספים, שלא כתבתי אותם. אם תתעמק, אולי תמצא אותם בעצמך.

אותו הדבר בני"ד, זאת הסיבה שמהרי"ץ כותב, כי יש כאן עוד 'טעמים נכבדים'.

נחזור לענייננו, אמרנו שישנם כאן שלושה טעמים, ולכאורה בכל טעם ישנו קושי.

נראה לענ"ד בס"ד, כי הביאור הוא כך. לגבי מה ששאלנו, כי אם הטעם הוא מפני שהקב"ה הפעיל ראות במשה רבינו, אזי היו צריכים להפסיק את הניגון מהפסוק זימת שם משה וגו'. אולם חושבני, כי הנקודה היא כדלקמן. אכן

אכן אינני יודע, לפום רהטא, מדוע לא עושים הילולא למשה רבינו, ביום ז' באדר, כפי שעושים לרשב"י בל"ג בעומר. ואדרבה, ביום הזה, ישנו מנהג בחברות קדושות בירושלם עיקו"ת, לעשות תענית ביום הזה, 'יום תענית צדיקים'. [עיי' גשר החיים ח"א פרק ל"ג דף שני"ב אות ג'. שבעה תירוצים לשאלה זו, נביא בס"ד לקמן בשיעור מוצש"ק לך לך].

בכל אופן, מי שישים לב, בפיוטי שמחת תורה, מזכירים הרבה פעמים את משה רבינו. כגון, 'אנה משה רחימא', 'שמחו בשמחת תורת משה', 'על הר סיני ירד ודיבר עם משה', 'אין אדיר כ"י ואין ברוך כבן עמרם'. א"כ יוצא, כי אנחנו מזכירים זאת. רואים שהקדמונים, נתנו למשה רבינו, חשיבות מיוחדת ביום הזה. ולכן, החשיבות של משה רבינו, היא כאשר אנו מזכירים בתורה את פטירתו. אמנם כעת, זאת איננה שעת פטירת הצדיק, אבל רואים, כי ביום הזה ישנה חשיבות מיוחדת, לשבח את תורת משה רבינו, כי זהו היסוד של התורה שבכתב, ושל כל התורה בכלל, ושל כל עם ישראל. תורה שבכתב, ותורה שבע"פ. כי הכל נתן למשה רבינו, בהר סיני. את כל הדברים הללו, הכליל מהרי"ץ במלה 'זדו"ק'.

שאלה מהקהל: א"כ למה מפסיקים לנגן בשני הפסוקים האחרונים?
תשובת מרן שליט"א: יפה, טוב שהזכרת לנו את השאלה הזאת. לכאורה זאת קושיא עצומה, מה קרה בשני הפסוקים האחרונים? היינו צריכים לנגן עד הסוף, כיון שזהו ההמשך? הרי הרמב"ן אומר במפורש, כי הפסוקים ז' לא קם נביא עוד בישראל כמשה וגו', 'לכל האותות והמופתים וגו', הם מחוברים האחד עם השני, וזהו ההמשך. הרבה מן המפרשים מסכימים לכך. ועיין מדרש הגדול, ופירוש רש"י וראב"ע.

האמת היא, כי כל עשרת הפסוקים הללו, מתחילים עם האות וא"ו, הרי שהדבר נראה מחובר, 'זיעל משה', 'זאת כל נפתלי', 'זאת

הנגב', וכו'. כולם מתחילים באות וא"ו. וגם הפסוק האחרון שבתורה, 'זלכל היד החזקה', מתחיל באות וא"ו. הפסוק היחידי שמתחיל בלי האות וא"ו, זה הפסוק 'לכל האותות והמופתים'. כביכול נראה, כי כאן מתחיל עניין חדש. א"כ, אולי אפשר לומר, כי זאת היא הסיבה, שבפסוק זה מפסיקים את הניגון המיוחד. אבל, לכאורה הדבר לא יכול להיות, לפום רהטא לא מצאתי שום הסבר בכך. [אמנם בסופו של דבר מצאתי בס"ד, וכמו שנביא בס"ד ובל"נ באחד השיעורים הבאים].

אפילו בתפסיר רס"ג, כשהוא כותב את הפסוק הזה, הוא מוסיף בתחילתו את האות וא"ו. דהיינו, בפסוק 'לכל האותות והמופתים', תפסיר רס"ג הוא, 'ולסאיר אלאיאת ואלבראהין'. הוא הוסיף את האות וא"ו, כאילו כתוב 'לכל האותות'. רק שהוא מסביר את המלה 'לכל', 'ולסאיר', דהיינו 'לשאר' האותות וכו'. ובפירוש נזה שלום כתב, כי זהו 'דבק למעלה'. כלומר, הדבר בא להגיד, כי זה מחובר עם הפסוק הקודם, והעניין, ואשר על ידו שלח ה' אותות ומופתים וכו'.

בכדי להסביר את העניין הזה, תשמעו יסוד נפלא וחשוב, שכותב רבינו הרמב"ם בהלכות יסודי התורה [פרק שמיני הלכה א'], וגם באגרת תימן הוא מאריך על כך. הרמב"ם כותב שם את אחד הדברים החשובים, לביסוס ולחיזוק האמונה.

לכאורה, למה עם ישראל, קיבל והאמין במשה רבינו ע"ה? אנחנו חושבים, כי הסיבה היא, כיון שהוא עשה אותות ומופתים, נסים ונפלאות. אבל אומר הרמב"ם, כי הדבר איננו נכון. וז"ל, משה רבינו, לא האמינו בו ישראל מפני האותות שעשה. שהאמין על פי האותות, יש בלבו דופי, שאפשר שיעשה האות בלט וכשוף. מה עשה משה רבינו? את עשר מכות על המצרים? הפך מים לדם? עשה מופתים? אבל יכול להיות, שזהו כישוף ח"ו.

שערי יצחק – השיעור השבועי

עשה כן לכל גוי, אין מה להשוותו לשום דבר אחר, ואין שום אדם בעולם, שיאמר כי הדבר נעשה בכח של כישוף. או דבר דומה. זהו דבר, שבודאי אך ורק הקב"ה יכול לעשות זאת. ואנו שומעים, משה, משה, לך אמור להן כך וכך. וכן הוא אומר, פנים בפנים דבר ה' עמכם. ונאמר, לא את אבותינו כרת ה' את הברית הזאת.

והרמב"ם מביא ראיה לכך, ומניין שמעמד הר סיני לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת, שאין בו דופי? שנאמר, ויאמר יי' אל משה, הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור ישמע העם בדברי עמך, וגם בך יאמינו לעולם ושמות יי"ט, טז. מכלל שקודם דבר זה, לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם, אלא נאמנות שיש אחריה הרהור ומחשבה. אבל מעמד הר סיני, זהו דבר נצחי. פירושו, ששים ריבוא מישראל, היו במעמד הר סיני. זהו דבר, אשר שום אומה ולשון, אינה יכולה להעיד על נסים ונפלאות כאלה שנעשו אצלם, ואפילו לא על עשירית מכך.

והדבר הזה, נמסר מדור לדור מאבות לבנים. והכלל הוא, שהאב אינו משקר את בנו. אנחנו שמענו זאת מאבותינו, ואבותינו בכל הדורות שמעו זאת מאבותיהם, עד מעמד הר סיני. א"כ פירושו, שיש לנו הוכחה לכך, בעדות מוחשית.

ובסוף דבריו, הרמב"ם עושה מכך נפקא מינה גדולה. הוא אומר יסוד גדול. אם בא איזה נביא, במשך הדורות, אחרי משה רבינו, למה נאמין בו? איך נדע שהוא אכן נביא? על ידי שהוא עושה אות. אבל, אולי זהו כישוף? כתוב בתורה, שאם בא נביא, אשר נתן לך אות או מופת, תשמע לו. התורה אומרת, כי עליך לשמוע לו, ולא אומרים כי אולי זהו כישוף. זה כפי שהתורה אומרת, כי יש להאמין לשני עדים, אשר באים ומעידים שמישהו חילל שבת, ובי"ד מחייבים אותו סקילה. אבל, אולי הם משקרים? אולי הם זוממים? בכל זאת, כך היא ההלכה, ולא חוששים לכך.

שאלה מהקהל: אולי רק כאשר הקב"ה דיבר איתו, דהיינו במעמד הר סיני? תשובת מרן שליט"א: נכון. רק אז. אבל בשלב הראשון, אמנם כתוב, ויאמן העם ושמות ד', ל"א, ואפילו לגבי יציאת מצרים נאמר, ויאמינו ביי' ובמשה עבדו [שמות י"ד, ל"א], אבל לפי מה שמסביר הרמב"ם, האמונה הזאת, איננה אמונה נצחית, אין זאת אמונה אשר יכולה להחזיק לעולם. כיון שאפילו לגבי קריעת ים סוף, יכול להיות שיבוא איזה עקשן, ולפי דעתו ודמיונו יפריך את זאת. כך הרמב"ם אומר. הוא מאריך בעניין זה. טוב, מה נגיד לגבי החרטומים? הרי כתוב, שאין השד יכול לבראות בריה פחות מכשעורה [ע"י סנהדרין דף ס"ז ע"ב]? אלא, אולי יאמרו כי משה היה ח"ו מכשף יותר גדול מן החרטומים, והוא הצליח לעשות דברים, אשר הם לא היו מסוגלים לעשותם.

ואם תאמר, א"כ בשביל מה הוא עשה אותות ומופתים? מה הדבר נתן? אלא אומר הרמב"ם, כי האותות ומופתים, אינם באו בכדי שישראל יאמינו באופן מוחלט שה' שלח אותנו, כיון שאכן זאת אינה הוכחה מוכרחת. אלא כל האותות שעשה משה במדבר, לפי הצורך עשאו. לא להביא ראיה על הנבואה. היה צריך להשקיע את המצריים, קרע את הים והצלילן בתוכו. צרכנו למזון, הוריד לנו את המן. צמאו, בקע להן את האבן. כפרו בו עדת קרח, בלעה אותן הארץ. וכן שאר כל האותות. הוא עשה זאת, כיון שהיה צורך לעשות זאת. כל הנסים שעשה, היו לצורך השעה, דהיינו שהיה זקוק לעשותם.

אומר הרמב"ם, ובמה האמינו בו? במעמד הר סיני. שענינו ראו ולא זר, ואזנינו שמעו ולא אחר, האש והקולות והלפידים, והוא נגש אל הערפל, והקול מדבר אליו. הקב"ה מדבר עם משה רבינו. הם שמעו, שזה אינו קול של בן אדם. כפי שנאמר, וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים, ואת קול השפך, ואת החר עשן [שמות כ', י"ד]. מעמד הר סיני, זהו דבר אשר לא

אבל מה יהיה, אם הנביא הזה יבוא ויכחיש את נבואת משה רבינו, אפילו פרט אחד, אזי לא נאמין לו. עד כאן. דהיינו, אני מאמין לנביא הזה, כיון שמשה רבינו אמר, שאם יבוא נביא ויתן אות או מופת, אני אאמין לו. אבל איננו יכול, להכחיש את משה רבינו. כיון שכל מה שאני מקבל את דבריו, שהוא נביא, זהו בגלל משה רבינו. ממילא כאשר הוא אומר דבר כנגד משה רבינו, זאת תהיה סתירה, אם אאמין לאותו הנביא. אלו דברי הרמב"ם בהל' יסודי התורה. וגם באיגרת תימן, ומי שיעיין שם, יבין את הדברים כהויותן.

כעת, הדברים ממש הפלא ופלא. תשמעו רבותי. הפסוק אומר, וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֲרַבְתָּ מוֹאָב אֶל־הָאֱדוֹמִי. אומרים חז"ל, כי עלייה היתה לו, ולא ירידה. אמנם משה רבינו הולך למות, אבל הוא עולה, מערבות מואב אל הר נבו. אומרת הגמ' נסוטה דף י"ג ע"ב, שתיים עשרה מעלות היו בהר נבו, ופסעם משה בפסיעה אחת.

הזמן כבר קצר, השיעור עומד להיגמר, וגם דיברנו על כך כבר בעבר ובשיעור מוצש"ק חוקת ובלק, תמוז התשע"ג בשכ"ד, לכן רק אציין לכם זאת, בראשי פרקים. ישנן שתיים עשרה מדרגות בנבואה. כל הנביאים, הגיעו רק עד המדרגה האחת עשרה. מדרגות היינו, כגון בחלום, או בדרך משל, או ע"י מלאך. אבל משה רבינו, הוא היחידי שעליו נאמר, פָּה אֵל פָּה אֲדַבֵּר בּוֹ, וּמִרְאָה וְלֹא בְחִידָת, וְתַמְנַת יְיָ יִפִּיט וּבַמְדַבֵּר י"ב, ח'. משה רבינו, הגיע למדרגה הגבוהה ביותר, והוא פסע אותם בפסיעה אחת. כלומר, הוא לא עלה מדרגה ועוד מדרגה, אלא קפץ והשיג בבת אחת את כל המדרגות. זהו שנאמר, וַיַּעַל מֹשֶׁה מֵעֲרַבְתָּ מוֹאָב אֶל־הָאֱדוֹמִי. אלו שתיים עשרה פסיעות, הרמוזות במלים 'ערבת מואב אל הר'. אם תעשו חשבון, המלה 'ערבת', היא ארבע אותיות, שהרי כתוב 'ערבת', בלי אות וא"ו. והמלה 'מואב', היא עוד ארבע אותיות. והמלים 'על הר', הם עוד ארבע אותיות. ביחד, שתיים עשרה אותיות. כאן הדבר רמוז.

לכן, אנו קוראים זאת כך, 'מְעַרְבַת', בגעיא באות מיי"ם, והשוא שברי"ש נח. ולא 'מְעַרְבוֹת'. זהו מה שהסברנו אז בשיעור, שזהו המקום היחידי שאנו קוראים כך, כיון שרוצים להראות בזה את הקפיעה, שקפץ משה רבינו בבת אחת, 'מערבות מואב אל הר נבו'. נאגב אורחא נוסף כאן, כי מעניין זה יש דוגמא להבין מעלתם וחשיבותם של דקדוקי תורתנו הקדושה, דיוקים "קטנים" כאלו, געיא ושוא נת, אף שאינם משנים את המשמעות, ולכן אינם לעיכובא להחזיר עליהם את הקורא רק לגעור בו, כמו שאמרנו בתחילת שיעור זה. ומכאן נלמד בקל וחומר לאותם עניינים המשנים את המשמעות]. הוא הגיע למדרגת הנבואה, וקפץ עד המדרגה הי"ב. וזהו 'נבו'. דהיינו, משה רבינו לפני פטירתו, השיג את השער החמשים. בכל ימיו, הוא השיג רק את הארבעים ותשע שערי בינה. אבל בסוף ימיו, ביום האחרון, הוא הגיע אל הר נבו. דהיינו, נו"ן בו. ביום הזה, הוא זכה לכך.

יוצא, כי דוקא כעת, לפני מיתתו, הוא השיג את המדרגות האלה, ואז ה' הראה לו את כל הארץ. אלו מדרגות, אשר לא היה לו מקודם, אלא רק כעת, לפני פטירתו. ממילא יוצא, כי הדבר קשור האחד עם השני.

במלים אחרות, אנחנו מנגנים את הקריאה הזאת, לכבוד משה רבינו, בכדי לבסס את האמונה. כיון שכל יסוד התורה, הוא על משה רבינו, שאנחנו מאמינים בו. א"כ, הדבר מתחיל מהפסוק הזה, זייעל משה וגו'. והדבר היה דוקא לפני מותו, כי אז הוא 'עולה ומשמש במרום'. על ידי כך, הוא זכה להגיע למדרגות האלה לפני מותו, לעלות למדרגות גבוהות ביותר, וזהו ז'לא קם נביא עוד בישראל כמשה, אשר ידעו י"י פנים אל פנים'. אולם ההמשך, לכל האותות והמופתים, זהו אינו הדבר החשוב. עד כאן, אלו המדרגות והמעלות של משה רבינו. מהפסוק זייעל משה, עד אשר ידעו י"י פנים אל פנים'. אבל הפסוק 'לכל האותות

שערי יצחק – השיעור השבועי

העליונות. דהיינו, בחכמה שלו, הוא פעל בכל הכוחות האלה, בכל עשרת הספירות, ולכן תיקנו לנגן דוקא בעשרה הפסוקים. וכפי שמהרי"ץ כותב, 'יש עוד לאלוה מילין'.

האמת היא, כי קיצרנו בכך, ואפשר להסביר עוד דברים נוספים, אבל לפחות ביארנו את הדברים הללו. השתדלתי להסביר כפי יכולתי, ואם בכל זאת יש למישהו איזו שאלה, אזי לא הביישן למד'. ומי שיש לו הערה, נשמח לשמוע גם זאת כעת.

שאלת מרן שליט"א: האם הדברים ברורים? תשובה מהקהל: כנתינתם מסיני.

שאלה מהקהל: ישנם כאלה הנוהגים, שכאשר מחברים בין 'זאת הברכה' ל'בראשית', הקורא בעצמו אומר 'בסימנא טבא', לאחר שסיים קריאת פרשת 'זאת הברכה'. האם מותר לעשות כן?

תשובת מרן שליט"א: ישנו מנהג כזה, אבל חושבני כי לקחו זאת מסידורי הספרדים. במקור, המנהג אינו מן התימנים. הרי יש בכך חשש הפסק. אמנם אם הציבור אומר זאת, הדבר אינו נורא. אבל אם הקורא אומר זאת בעצמו, הדבר אינו ראוי.

שאלה מהקהל: ישנם כאלה, שאינם מתחילים את הניגון מן הפסוק 'ועל משה', אלא יש להם מנהג אחר?

תשובת מרן שליט"א: נכון. ישנם המתחילים מהפסוק 'אשריך ישראל מי כמוך', שמעתי שזה מנהג מחוז ביצא, שהוא בדרום מזרח תימן. חושבני, כי לפי מה שאמרנו מקודם, הדבר יוסבר. דהיינו, זה מתאים לטעמים הראשונים שלמהרי"ץ. מה שהם מתחילים את הניגון מהפסוק 'אשריך ישראל מי כמוך', אפשר לתת לזה נימוק, לפי הטעם הראשון שלמהרי"ץ, שעל ידי זה נכנעו מלכי כנען. לכן התחילו לנגן שם, 'אשריך ישראל', בכדי להגיד כי הדבר הוא לטובתנו. וגם לפי הטעם השני, שישנה

והמופתים', זאת כבר אינה הוכחה, כי הדבר ח"ו להיות יכול ע"י כישוף, כמו שאומר הרמב"ם. אמנם בודאי שזה לא היה ע"י כישוף, הדבר היה אמיתי. אבל עכ"פ מכך אל תביא ראיה, כי זאת אינה הוכחה. עד 'אשר ידעו י"י פנים אל פנים', זאת היא ההוכחה, למעלת משה רבינו. לכן, אנו מנגנים עד כאן. אבל מכאן ואילך, איננו מנגנים. כיון שרוצים לומר, כי הדברים הללו, הם אינם ההוכחה.

ומי שיעיין במפרשים יראה, כי למרות שישנם האומרים, כי אחד מן הדברים, בפסוק 'ולכל המורא הגדול ולכל היד החזקה', הכוונה היא על מעמד הר סיני, כמבואר ברש"י וברמב"ן, אבל בעל ספר נוה שלום וביאור הרע"ק על תפסיר רס"ג כתוב, כי לפי הפשט, המדובר הוא, על קריעת ים סוף, וטביעת המצרים. ומה שתירגם אונקלוס, לשון 'מראה', זהו על דרך הדרש, שהכוונה למעמד הר סיני. אבל לפי הפשט, אין המדובר כאן על מעמד על הר סיני. ואעפ"י שהר"א אבן עזרא פירש כן לפי הפשט, שכך היא דרכו כידוע. יוצא א"כ, כי עד כאן דיברנו על הדברים האלה, ומכאן ואילך, הפסוקים האחרונים, כבר אינם מדברים על כך. הדבר ממש הפלא ופלא, ובכך יוסבר העניין.

רק שבכל זאת, יש לי קצת קושי בעניין הזה. כיון שלפי זה יוצא, שהמנהג הזה, אינו קדמון מאד מאד, אלא נהיה לאחר הרמב"ם. הרי הרמב"ם, הוא שכותב את הרעיון הזה. כמדומני, אין לכך מקור בדברי חז"ל. הרמב"ם בחכמתו, הגיע להבנה הזאת, מכח לימוד הפסוקים, לאחר שהעמיק בכך, הוא הביא את הפירושים הללו. א"כ יוצא, שהמנהג הזה, נתייסד אחרי הרמב"ם. אבל בכל זאת יכול להיות, שקדמוניו הנהיגו זאת, על פי דברי הרמב"ם הללו.

כמו-כן יכול להיות, כי מכיון שהמדובר הוא רק על עשרה הפסוקים, הדבר בא להגיד ולרמוז, שמשם רבינו הגיע לכל עשרת המדות

מוצג "ק בראשית ה'תשע"ה ב'שכ"ז

טובה לישראל, בכך שהקב"ה שפך חמתו על עצים ואבנים. המנהג שלהם יובן, לפי שני הפירושים הראשונים שלמהרי"ץ. אחרת, כמדומה אני שאין לכך הסבר.

שאלה מהקהל: האם ישנו מנהג אצל תימנים, שחתן תורה מתחיל לקרוא מתחילת פרשת יזאת הברכה' בלי תרגום?

תשובת מרן שליט"א: תעיין בקובץ דברי חפץ (גיליון ג' עמוד כ"ח) שיצא לאור זה מקרוב, מובא שם כי חכם אחד כתב כך, והוא אמר שכך 'המנהג בכאן בארץ התימן'. אבל חושבני, כי את המנהג הזה, לקחו מעדות אחרות, וזה אינו המנהג המקורי, כפי שהסברנו שם (בהערה ל"א) בקובץ. לפעמים, מצוי הרבה אנשים כותבים, 'כך המנהג בתימן', ובעצם הכוונה היא, בעיר שלו. לפי אלה שנוהגים כך, הדבר אינו מובן, כי בשביל מה צריך לחזור עוד הפעם? לא משנה. נגיד שכך הם רצו. אבל בפועל, איננו נוהגים כך. ה'חתן תורה', מתחיל את עליית חמישי, מהפסוק 'ולאשר אמר'. חוזר על מה שהילדים הקטנים אמרו, וממשיך. ואם זהו שבת, הוא מתחיל רק מהפסוק 'זיעל משה', מברכים.

המקום ברוך הוא יסייענו ויעזרנו על דבר כבוד שמו, אבי"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך. השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.

ניתן להקדיש את הוצאת השיעור לע"נ, או לרפואה, הצלחה ופרנסה טובה. פרטים בטלפון: 050-4140741

חדש!
לק"ק
"קול יהודי תימן"
058-70-20-222
מחיר שיחה רגילה
חינם לבעלי חבילה ללא הגבלה
תוכן ומידע קולי
לק"ק תימן
תורה, תפילה, הלכה, מוסר, שירים
מושגים, יצאו לאור, אירועים,
מאגר טלפונים, ועוד...
שע"י מוסדות יד מחר"ץ
בשיתוף ארגון "אור ההלכה"

חדש!
לק"ק
"קול יהודי תימן"
058-70-20-222
שלוחה
7
השיעור השבועי
של מרן הגאון הרב יצחק רצאבי שליט"א
יועבר בשידור חי כל מוצאי שבת בל"ג
בשעה 8 בערב. האזנה נעימה ומועילה!
מחיר שיחה רגילה, חינם לבעלי חבילה ללא הגבלה.

אל אחינו היקרים בני ק"ק תימן יע"א

המסולאים בפז, העטורים בחן ואצילות, בכל הארץ יצא קווס, כל רואיהם יכירום כי הם זרע בירך ה'.

מן המפורסמות שעדתנו נתברכה בשפה ברורה ונעימה טהורה, ובינו במקרא בביטוי שפתים ודקדוק בלשון צח, וכולם יודעים לקרוא בתורה בטעמיה ודקדוקיה, כולם אהובים כולם ברורים. ועתה בארצנו הקדושה, נשתנו הדברים, ובלמוד המקרא פחות משקיעים ההורים, והסיבות רבות ומגוונות ואכמ"ל. ולא זו אף זו, כפי המציאות נחלשו הדורות, ובפרט בדור האחרון חוצפא יסגי, וכל מי שיש לו יד ורגל בחינוך, חש את הקושי בחינוך בכלל, וחוסר משמעת בפרט, ואין בנערים כח הסבל כפי שהיה בדורות שעברו.

וברוך אשר לא עזב חסדו מעדתינו, זרחה שמשו של מורינו ורבינו, הגאון הגדול מרן רבי יצחק רצאבי שליט"א, אשר חיבר ספרים במנהג ובהלכה, בנה מערכה על מערכה, ועדיין ידיו אמונות במלאכה, משנה סדורה וערוכה, לכתוב יתיב ולא במארכה [רמז לש"ע "המקוצר"], יצו ה' איתנו את הברכה. בסייעתא דמרום על כל ברכה ותהילה, העמיד המסורת על תילה. האיר את הדרכים האפלות, איזן וחקר המסילות. על פי יחנו ועל פי יסעו, ובזכותו ישנה התעוררות גדולה בקהל עדתנו להתקרב למסורת, זקנים ובני תשחורת. ורצונם להשתלב בבתי כנסיות לקרוא בתורה ולהיות חזנים וש"צ, כפי שהיה בעבר.

דא עקא שלא הורגלה לשונם בביטוי שפתיים והגייה נכונה, וקשה עליהם ההכנה בקריאת התורה. ויש אשר הכין המברך זמן מרובה, וכשעלה לתורה לא עלתה בידו. וגערו בו פעם ושתיים, ואמר בליבו לא תקום צרה פעמיים, ואזיל סומקא ואתי חיוורא, ובא רפיון ידיים ורגליים. והדיר רגליו מלבוא בית ה' (התימני), הולכים לביכ"נ של עדות אחרות, ששם החזן קורא במקום כולם, יען כי הוא מתיירא מחץ יעוף, ובפרט הילדים הקטנים, בכמה זהירות ורגישות צריך לטפח השתילים הרכים שלא יכמושו, להשקותם במחמאות פינו, יען אינם ברשות עצמם, והנזק הוא בלתי הפיך, יורד חדרי בטן, ואחריתו מי ישורנו.

לצערינו עדיין מתהלכים בינינו כאלה, אשר הורגלה לשונם להעיר, ולובשים כתנות עור, תחת אור. ואין שפתותיהם עריבות, אלא מחריבות. כי אין בליבם ודעתם כלל הבנה, בגודל הנזק שבהערותיהם. ומתעטפים בבגדי לבן ככהן על משמרתו משמרת מסורת אבותינו, ואינם חשים שהם עטופים בבגדי לבן הארמי שביקש לעקור את הקו"ל קול יעקב, ועליהם אמר הכתוב ושמת סכין בלועך וכו'. ופוק חזי מאי עמא דבר, כמה חללים הפילה תאוות הגערה, חרב הלשון הממארת. ואפילו השרידים שכוונתם לשם שמים, אותם נשאל, האם כאשר חברך קרא בתורה בטעמיה ודקדוקיה ונגינתה כראוי, קילסתו ורוממתו? או שמא הינך בקי רק באיזהו מקומן של זבחים, ולא באיזהו מקומן של שבחים. אם כוונתך לשם שמים, בְּרַךְ על המחיה, ולא על הקלקל"ה.

ולך אחי הקורא, שבחוזר וניעור הפגיעה בך מפעפעת, אל תמנע רגלך מלבוא בית ה'. הנח הפגיעה והבושה, בלשכת העזרה. ותהיה לך למנוף לעלייה, לבקש מסורת אבותינו. ואל תחוש, מפח יקוש. קח הפרי, והשלך הקליפה. אחוז במדת הענוה, וחשוב שמא מחלת"ו של מעיר היא מעלת"ו. אזני הורגלו לשמוע עידיית שבעידיית, ותצילנה אזניו לשמוע הבינונית והשיבוריית. ואין בכוונתו לפגוע ח"ו. וזכור שאבותינו קראו למעיר אלמדכר, שפירושו המזכיר, ולא עלה בדעתם כלל לפגוע ח"ו, רק לעורר הזכרון.

הזל זהב מכיסך, ללמד את בניך, כפי המסורת הנפלאה אשר הנחילו אבותינו, לנו ולבנינו, אשר ערכה לא יסולא בפז, ואתה החוליא בשרשרת הזהב.